

Důvodová zpráva

Mezinárodně právní dokument - Evropská charta regionálních či menšinových jazyků (dále jen „Charta“) vychází z iniciativ Parlamentního shromáždění Rady Evropy a Stálé konference komunálních a regionálních úřadů Evropy, zejména z konce osmdesátých let minulého století. Cílem při přípravě tohoto dokumentu bylo v tehdejších členských státech Rady Evropy zaručit používání regionálních či menšinových jazyků v soukromém i veřejném životě, stanovit pozitivní ochranu a podporu uchování historických regionálních či menšinových jazyků, a tím přispět k zachování a rozvoji tradic evropského kulturního dědictví.

Na začátku devadesátých let vyústilo úsilí o zajištění ochrany různorodých jazykových skupin k ustavení ad hoc expertní komise pro regionální či menšinové jazyky (CAHLR), která pro Výbor ministrů Rady Evropy vypracovala návrh textu Charty. Výbor ministrů dne 25. července 1992 schválil Chartu jako mezinárodní úmluvu a předložil ji dne 5. listopadu 1992 ve Štrasburku členským státům Rady Evropy k podpisu. Charta nabyla účinnosti dne 1. března 1998, kdy ji ratifikovalo prvních pět států Rady Evropy (Chorvatsko, Finsko, Maďarsko, Nizozemsko, Norsko). Chartu doposud podepsalo celkem 31 členských států Rady Evropy, z nichž také 18 provedlo ratifikaci, konkrétně Arménie, Dánsko, Chorvatsko, Finsko, Kypr, Lichtenštejnsko, Lucembursko, Maďarsko, Německo, Nizozemí, Norsko, Rakousko, Slovensko, Slovinsko, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko a Velká Británie. Je tedy aktuální, aby i Česká republika, která v oblasti národnostně menšinové politiky splňuje evropské standardy, přistoupila rovněž k ratifikaci tohoto dokumentu, který se řadí do tzv. „tvrdého jádra“ smluv Rady Evropy.

Při stanovení cílů Charty se Parlamentní shromáždění Rady Evropy, Výbor ministrů a Stálá konference komunálních a regionálních úřadů Evropy řídily tím, že právo osob vyjadřovat se v soukromém i veřejném životě ve vlastních regionálních či menšinových jazycích je nezadatelným právem. Odpovídá to principům Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod či Závěrečných aktů helsinské Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě (dnes Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě – OBSE). Charta klade důraz na ochranu a podporu regionálních či menšinových jazyků, kterými se ve smluvním státě tradičně hovoří, přičemž jsou vnímány jako evropské kulturní dědictví. Jednotlivá ustanovení Charty specifikují konkrétní příležitosti pro užívání regionálních či menšinových jazyků. Jde o závazky smluvní strany, která stanoví garanci podpory pravidelného užívání regionálních či menšinových jazyků ve veřejném životě.

1. NÁRODNOSTNÍ MENŠINY V ČESKÉ REPUBLICE A JEJICH JAZYKY

V České republice stanoví základní ochranu práv příslušníků národnostních menšin ústavní zákony - zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Ústava“) a Listina základních práv a svobod (zákon č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „Listina“). Práva příslušníků národnostních menšin upravuje pak zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „menšinový zákon“), jakož i další zvláštní zákony upravující dílčí práva příslušníků národnostních menšin.

Informace o počtu osob hlásících se k národnostním menšinám vycházejí z definitivních výsledků sčítání lidu, domů a bytů z roku 2001, konkrétně z údajů o obyvatelstvu ČR podle

národnosti a údajů o mateřském jazyce.¹⁾ Jako reflexe demografického vývoje navíc slouží srovnání s výsledky sčítání lidu z roku 1991. Statistické informace však mají své výpovědní limity, přihlášení se k jiné než české národnosti není povinným údajem a mnozí občané jej z různých důvodů vůbec neuvedli. Proto jsme při tvorbě tohoto materiálu vycházeli i z kvalifikovaných empirických poznatků o postavení jednotlivých národnostních menšin v České republice a užívání mateřského menšinového jazyka ve veřejném životě.

Podle níže uvedeného statistického přehledu přihlášení se k národnosti a mateřskému jazyku census 1991 i 2001 zachycuje rovněž údaje o počtu osob deklarujících moravskou a slezskou národnost. Tento jev se v českých zemích objevil poprvé a lze ho chápat jako výraz povědomí historické zemské identity obyvatel Moravy a Slezska. To však neznamená, že by část Moravanů a Slezanů tvořila národnostně menšinové společenství odlišující se od většinové společnosti etnickým původem, jazykem a kulturou. Na Moravě je zjevně výraznější regionální diferenciací lidové kultury a dialektů než v Čechách, z čehož ale s ohledem na statistické výsledky sčítání lidu nelze vyvozovat, že se jedná o národnostní menšinu, jejíž příslušníci jsou nositeli regionálního či menšinového jazyka. Dialekty oficiálního jazyka nejsou dle čl. 1 odst. a) Charty pod ochranu této úmluvy zahrnuty, a proto této otázce nevěnujeme pozornost. Ve výsledcích sčítání lidu jsou též obsaženy údaje o počtu osob, které deklarovaly příslušnost k dalším národnostem, např. albánské, rumunské a vietnamské. Tyto údaje však v absolutní většině zachycují cizince a migranty, jejichž jazyky taktéž nespádají do působnosti Charty.

K přehledu obyvatelstva ČR podle národnosti je třeba upozornit také na další jev, který souvisí s postavením menšin a jejich jazyků v ČR. Konkrétně jde o zvláštní postavení židovské komunity, jejíž příslušníci v České republice se nepovažují za národnostní menšinu, ale za náboženské a kulturní společenství. Výsledky sčítání lidu v roce 2001 oproti censu 1991 nezachycují přihlášení se k židovské národnosti. V roce 1991 deklarovalo sice při sčítání lidu židovskou národnost 218 osob, avšak v roce 2001 se údaj o Židech objevuje pouze ve skupině náboženské vyznání. Příslušnost k Federaci židovských obcí v České republice jako náboženské společnosti deklarovalo v roce 2001 celkem 1 515 osob. Podle kvalifikovaných odhadů žije přitom v českých zemích zhruba 3 500 Židů. Co se týče jazyka jidiš, byla v českých zemích po staletí používána aškenázskými Židy „západní jidiš“ (majrev jidish). Postupně však byla tato obdoba jazyka (na rozdíl od východní jidiš) úplně asimilována němčinou, tento jazyk se již dnes v židovské komunitě v ČR neužívá. Židé zde žijící používají hebrejštinu, a to pouze jako liturgickou řeč (lošn kojdes). Z toho důvodu se z hlediska působnosti Charty nezabýváme jazykem Židů v ČR.

Následující přehled přihlášení se k národnosti a mateřskému jazyku při sčítání lidu není přehledem národnostních menšin žijících v České republice. Za národnostní menšiny jsou považovány ty, které mají své zastoupení v Radě vlády pro národnostní menšiny (dále jen „Rada“).²⁾ Podle čl. 3 odst. 2 Statutu Rady je jejich počet 12 a jsou uživateli těchto menšinových jazyků: bulharština, chorvatština, maďarština, němčina, polština, romština, rusínština, ruština, řečtina, slovenština, srbština a ukrajinština.

¹⁾ Základní informace z definitivních výsledků sčítání lidu, domu a bytů 2001. Vydal Český statistický úřad. Praha 2002; Národnostní složení obyvatelstva. Sčítání lidu – Kód publikace: 4114-03. Vydal Český statistický úřad. Praha 2003.

²⁾ Aktuální znění Statutu Rady vlády pro národnostní menšiny schválila vláda usnesením ze dne 15. června 2005 č. 746.

**Srovnání přihlášení se k národnosti a mateřskému jazyku při sčítání lidu
v roce 2001 a 1991**

Národnost	2001				1991			
	obyvatelstvo podle národnosti		obyvatelstvo podle mateřského jazyka		obyvatelstvo podle národnosti		obyvatelstvo podle mateřského jazyka	
	absolutně	v %	absolutně	index jazyk/národnost	absolutně	v %	absolutně	index jazyk/národnost
obyvatelstvo celkem	10 230 060	100,0	10 226 269	99,96	10 302 215	100,0	10 302 215	100,0
česká	9 249 777	90,4	9 707 397	104,9	8 363 768	81,2	9 871 518	95,8
moravská	380 474	3,7	-	-	1 362 313	13,2	-	-
slezská	10 878	0,1	-	-	44 446	0,4	-	-
slovenská	193 190	1,9	208 723	108,0	314 877	3,1	239 355	2,3
polská	51 968	0,5	50 738	97,6	59 383	0,6	52 362	0,5
německá	39 106	0,4	41 328	105,7	48 556	0,5	40 907	0,4
romská	11 746	0,1	23 211	197,6	32 903	0,3	24 294	0,2
maďarská	14 672	0,1	-	-	19 932	0,2	20 260	0,2
ukrajinská	22 112	0,2	-	-	8 220	0,1	4 882	0,05
ruská	12 369	0,1	18 746	151,6	5 062	0	-	-
rusínská	1 106	0,0	-	-	1 926	0	2 307	0,0
bulharská	4 363	0,0	-	-	3 487	0	-	-
rumunská	1 238	0,0	-	-	1 034	0	-	-
řecká	3 219	0,0	-	-	3 379	0	-	-
vietnamská	17 462	0,2	-	-	421	0	-	-
albánská	690	0,0	-	-	-	-	-	-
chorvatská	1 585	0,0	-	-	-	-	-	-
srbská	1 801	0,0	-	-	-	-	-	-
židovská	-	-	-	-	218	0	-	-
ostatní + dvojí	39 477	0,4	99 258	251,4	9 860	0,1	16 664	0,2
nezjištěno	172 827	1,7	76 868	44,5	22 017	0,2	29 666	0,3

Následující text přináší přehled národnostních menšin jako nositelů menšinových jazyků v ČR. Především je věnována pozornost jejich geografickému usídlení, organizacím a účasti na řešení záležitostí týkajících se národnostních menšin. Text stručně popisuje užívání menšinových jazyků v osobním i veřejném životě, zabývá se otázkou rozšiřování a přijímání informací v daném jazyce (elektronická média, periodika) a v oblasti vzdělávání. Rovněž je zmíněno užívání menšinového jazyka jako liturgického.

Bulharská menšina

K bulharské národnosti se v roce 2001 přihlásily v ČR 4 363 osoby. Geografické usídlení Bulharů v rámci ČR je celoplošné, soustředění jsou především ve velkých městech. Téměř třetina Bulharů žije v Praze (1 267 osob), významnější zastoupení má Brno (255 osob) a Ostrava (244 osoby). Podle vlastních odhadů zástupců bulharské menšiny je její skutečný počet dvakrát vyšší než uvádí statistika. Tento odhad však počítá také s novodobou migrací, která přichází díky pracovním příležitostem a aktivní podpoře zaměstnávání zahraničních pracovníků ze strany ČR.

Historie přítomnosti Bulharů v českých zemích sahá do druhé poloviny 19. století. V ČR existují v současnosti 2 typy bulharských organizací - neformální a se statutem registrovaného občanského sdružení. Sdružuje se však pouze cca 10 - 12% příslušníků bulharské menšiny. Před listopadem 1989 působily ve větších městech bulharské kluby, sjednocené po roce 1990 v *Bulharskou kulturně osvětovou organizaci v ČR* (dále jen „BKOO“). Toto sdružení má dnes kluby v Praze, Ostravě, Olomouci, Plzni, Mladé Boleslavi, Chomutově, Mostě, Kladně a Ústí nad Labem. Od roku 2002 působí občanské sdružení *Bulharské kulturně osvětové sdružení v Brně* (v jeho rámci působí též taneční soubor *Kytka*), podobně též *Bulharské občanské sdružení sv. Cyrila a Metoděje Ústí n. L.* a *Bulharský kulturně osvětový klub v Ostravě*. V brněnském *Občanském sdružení Pirin* tvoří členskou základnu většinou studenti středních a vysokých škol či osoby s vysokoškolským vzděláním, podobně v pražském sdružení *Vazražđane*, resp. *Zaedno*. Vedle toho desítky bulharských příslušníků se hlásí k neformálnímu uskupení *Hyshove*. Nejpočetnější členskou základnu (cca 300 až 500 osob) vykazuje *Bulharský kulturně osvětový klub v Praze*.

Bulharská menšina má zástupce v Radě, ve Výboru Rady pro spolupráci s orgány samosprávy a ve Výboru Rady pro dotační politiku. Dále v poradním orgánu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy pro záležitosti národnostních menšin, ve výběrových dotačních komisích Ministerstva kultury pro periodický tisk a pro kulturní aktivity a v Komisi Rady hl. m. Prahy pro oblast národnostních menšin.

BKOO vydává časopis *Roden glas*, Bulharský kulturně osvětový klub v Praze bulletin *Inform*, Bulharská kulturně osvětová organizace sv. Cyrila a Metoděje v Praze vydává bulletin *Rodna reč*, sdružení *Vazražđane* vydává časopis *Balgari* (kulturně-informační tiskovina pro Bulhary v Čechách). Je běžné, že sdružení komunikují prostřednictvím internetu a mají své webové stránky. Prostřednictvím sofijského Státního úřadu pro Bulhary v zahraničí dostává bulharská menšina periodický i neperiodický tisk mateřské země. V ČR jsou rovněž vydávány neperiodické bulharské tiskoviny.

Od roku 1948 v Praze existuje Bulharská základní škola a Gymnázium Petra Berona. Zřizovatelem školy je Ministerstvo školství Bulharské republiky. V současné době tuto školu navštěvuje cca 100 žáků. Pro bulharské děti a pro děti ze smíšených rodin, včetně předškolního věku, které navštěvují české školy, založilo v roce 2002 občanské sdružení *Vazražđane* sobotní školu „Čtu, píšu a mluvím bulharsky“. Kurzy bulharštiny organizuje rovněž Bulharské kulturně osvětové sdružení v Brně. Bulharský jazyk a literaturu lze studovat v rámci akreditovaných filologických bakalářských a magisterských studijních programů na Masarykově universitě v Brně a Univerzitě Karlově v Praze.

Příslušníci bulharské menšiny používají mateřský jazyk v rámci spolkového života, ve vztahu k bulharským institucím (velvyslanectví, škola, kulturní středisko), v náboženském životě (hlásí se zejména k pravoslavné církvi), především však v soukromém životě.

Chorvatská menšina

K chorvatské národnosti se v roce 2001 přihlásilo 1 585 osob, census je zachytil ve 34 okresech, přičemž největší zastoupení mají v Praze (604), Brně (87), Karlových Varech (47), Ostravě (44) a Plzni (31). Příslušníci chorvatské národnosti byli do roku 1948 kompaktně usídleni v jihomoravských obcích na Mikulovsku. Po únoru 1948 byli na základě rozhodnutí orgánů komunistického režimu násilně rozptýleně usídleni po celém území střední a severní Moravy. Historie usídlení Chorvatů se v českých zemích odvíjí již od konce 16. století. Šlo o migraci z Balkánu v důsledku expanze Osmanské říše.

Příslušníci chorvatské menšiny se sdružují ve *Sdružení občanů chorvatské národnosti v ČR*, jehož členskou základnu tvoří převážně starší generace. Sdružení nevyvíjí systematickou činnost. Vzhledem k rozptýlenému usídlení Chorvatů se jen obtížně mohou rozvíjet vlastní

menšinové kulturní aktivity. Pouze folklorním tradicím věnuje systematicky pozornost folklorní skupina působící v břevlavském národopisném souboru *Pálava*.

Chorvatská menšina má od roku 2001 zástupce v Radě, ve Výboru Rady pro spolupráci s orgány samosprávy a ve Výboru Rady pro dotační politiku. Dále je zastoupena ve výběrové dotační komisi Ministerstva kultury na kulturní aktivity.

Činnost sdružení Chorvatů se omezuje na pořádání *Chorvatského kulturního dne* na jižní Moravě. Akce je každoročně podporována v rámci dotační politiky Ministerstva kultury. V roce 2003 byla v obci Jevišovka zřízena stálá muzejní expozice o historii Chorvatů na jižní Moravě; expozici zřídilo Regionální muzeum Mikulov a její vybudování finančně podpořilo Ministerstvo kultury.

Příslušníci chorvatské menšiny hovoří tzv. čakavským nářečím (dialekt z oblasti chorvatského přimoří s kulturními centry Rijeka a Split) především v soukromém životě, nepravidelně v rámci svého sdružení a při příležitosti každoročních oslav *Chorvatského kulturního dne* nebo podobných akcí v sousedním Rakousku, Slovensku a Maďarsku.

V ČR nemá chorvatská menšina vlastní periodický tisk. Sdružení Chorvatů je však v kontaktu s gradišřanskými Chorvaty ze sousedního Rakouska, od kterých dostává týdeník *Hrvatske novine*, kde jsou publikovány též články o chorvatské menšině žijící v Maďarsku, na Slovensku a na Moravě. Chorvatská menšina nemá televizní ani rozhlasové vysílání ve svém mateřském jazyce. Sdružení nepoužívá internet.

Chorvatská menšina nemá vzhledem ke slabému počtu zájemců a disperznímu usídlení samostatný program v oblasti vzdělávání. Sdružení Chorvatů neorganizuje kurzy chorvatštiny. Chorvatštinu a chorvatskou literaturu lze studovat v rámci akreditovaných filologických bakalářských a magisterských studijních programů, které uskutečňují Masarykova universita v Brně a Universita Karlova v Praze.

V rámci *Chorvatského kulturního dne* probíhá jednou ročně v Jevišovce bohoslužba v chorvatském jazyce.

Maďarská menšina

K maďarské národnosti se v roce 2001 přihlásily 14 672 osoby, vlastní odhad zástupců menšiny je však vyšší (cca 19 - 20 tisíc). Významná vlna přílivu Maďarů do českých zemí se uskutečnila po druhé světové válce v rámci tzv. výměny obyvatelstva (nedobrovolné přesídlení do českého pohraničí), ale také dobrovolnou migrací (většinou do větších měst, především za studiem a za prací). Příslušníci maďarské menšiny žijí rozptýleně po celém území České republiky, největší zastoupení mají v Praze, Moravskoslezském a Severočeském kraji, následuje kraj Plzeňský, Východočeský, Jihomoravský a Jihočeský.

Celostátní organizací je *Svaz Maďarů žijících v českých zemích*. Má základní organizace v Praze, Ostravě, Brně, Litoměřicích, Plzni a Teplicích. Studentské spolky fungují ve dvou největších českých akademických centrech: v Praze je to *Studentský spolek Endre Adyho*, v Brně pak *Studentský kroužek Ference Kazinczyho (Kafedik)*.

Na centrální úrovni má maďarská menšina zastoupení v Radě, ve Výboru Rady pro spolupráci s orgány samosprávy a ve Výboru Rady pro dotační politiku, stejně tak v poradních grémiích resortu kultury a resortu školství, mládeže a tělovýchovy. V rámci samosprávy pak má svého zástupce v Komisi Rady hl. města Prahy pro oblast národnostních menšin. V politickém životě na komunální úrovni působí v českých zemích i národnostní politické uskupení Coexistentia - Soužití - Együttélés, v němž však dominují příslušníci polské menšiny.

Svaz Maďarů v současnosti vydává celostátní periodický časopis *Prágai Tükör* (Pražské zrcadlo, <http://www.pragaitukor.com>), který vychází od roku 1994. Brněnská základní organizace vydává vedle toho regionální časopis *Brünni Magyar Futár* (Brněnský maďarský kurýr). Svaz Maďarů se

podílí rovněž na vydávání neperiodických publikací v maďarštině. Dále stojí za zmínku regionální vysílání rozhlasové stanice Regina v maďarštině; jednou za 3 týdny ráno v 6:00 hodin.

Maďarská menšina nemá v ČR vlastní menšinové školství. Většina členů komunity pochází ze Slovenska, kde získala vzdělání ještě v období existence bývalého Československa (na území Slovenska), většinou v maďarském jazyce. Významné jsou vzdělávací klubové aktivity jednotlivých základních organizací a kursy maďarštiny, popř. jiné vzdělávací programy pro děti. V současnosti neexistují požadavky na vzdělávání v maďarském jazyce na školách. Maďarský jazyk je rovněž možno studovat v jazykových kurzech pořádaných Maďarským kulturním střediskem v Praze, dále také ve státní jazykové škole, či v soukromé Berlitzově jazykové škole. Kromě toho je v Praze pro děti předškolního věku organizována *Škola lidových tradic*, přičemž prostory pro tuto činnost poskytuje Maďarské kulturní středisko v Praze. Univerzitní vzdělávání občanů ČR v Maďarsku je umožněno mezistátní dohodou, ale pouze formou krátkodobých semestrálních, resp. dvousemestrálních studijních pobytů. Filologické studijní obory maďarština, resp. hungaristika a ugrofinistika lze absolvovat na Universitě Karlově v Praze a Masarykově universitě v Brně jako magisterský, popř. doktorský typ studijního programu.

Příslušníci maďarské menšiny používají mateřštinu především v soukromí, v ojedinělých případech i ve veřejném styku. Mateřština se zpravidla užívá i při setkáních a kulturních programech – v případě akcí určených pro širší veřejnost je zajištěno tlumočení do českého jazyka. Není výjimkou i využívání maďarského jazyka v rámci podnikání (turističtí průvodci, tlumočníci, překladatelé). Převážná většina příslušníků maďarské menšiny používá jméno a příjmení v jeho české, resp. slovenské podobě, v komunikaci uvnitř maďarské komunity pak v mateřském jazyce. Někteří z nich si vyžádali provedení změny v osobních dokladech, původně vystavených v souladu s českým pravopisem, za doklady s autentickým maďarským příjmením a jménem. Příslušníci maďarské menšiny jsou bilingvní, aktivně ovládají též jazyk většinové české společnosti.

Maďarská reformovaná církev má v ČR dlouhou tradici. V současnosti působí v Praze maďarská obec reformované církve. Také Maďaři katolického vyznání mají své pravidelné bohoslužby v maďarštině (v Praze jednou měsíčně).

Německá menšina

Podle censu 2001 se k německé národnosti v ČR přihlásilo 39 106 osob. Z hlediska regionálního usídlení žije tato menšina zejména v příhraničních oblastech (Ústecký kraj 9 478 osob, Karlovarský 8 925, Moravskoslezský 4 255, Liberecký 3 722), v Královéhradeckém kraji sídlí 2 601 osoba, v Plzeňském 2 040 a v Olomouckém kraji 1 721, následuje Praha (1 791), Středočeský (1 110) a Jihomoravský kraj (900).

Příslušníci německé menšiny se sdružují ve dvou organizačních uskupeních: *Shromáždění Němců v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, jež zastřešuje 22 samostatně registrovaných svazů, včetně jejich 30 regionálních organizací. Druhým je *Kulturní sdružení občanů ČR německé národnosti*, které eviduje 28 základních organizací. Vedle Shromáždění Němců působí též mládežnická organizace *JUKON* (Jugendkontakt-Organization). Organizace pořádají kursy němčiny, semináře pro mládež i seniory s různou tematikou, nejrůznější kulturní akce na udržení tradic, výstavy apod. Ve spolupráci s českými občany a krajany organizují také pomoc při obnově kostelů, restaurování památek a sociální výpomoc slabším a nemocným osobám.

Účast německé menšiny na veřejném životě na centrální úrovni reprezentují dva zástupci v Radě, dále mají zástupce ve Výboru Rady pro spolupráci s orgány samosprávy a ve Výboru Rady pro dotační politiku, stejně tak v poradních grémiích vlády pro národnostní menšiny, jakož i v poradních sborech pro záležitosti národnostních menšin ministerstev kultury i školství, mládeže a tělovýchovy a v Komisi Rady hl. m. Prahy pro oblast národnostních menšin.

Vzhledem k rozptýlenému usídlení německé menšiny na území celé ČR je situace pro rozvíjení menšinových aktivit obtížná. Nicméně celostátní a regionální občanská sdružení participují na dotačních programech státu i samosprávy zaměřených na aktivity národnostních menšin.

Pro obě výše uvedená zastřešující sdružení je významnou aktivitou vydávání periodického tisku. Kulturní sdružení vydává od roku 1968 *Prager Volkszeitung* (periodikum navázalo na tiskovinu *Aufbau und Frieden*, která vycházela již od roku 1952). Stejnou funkci plní čtrnáctideník Shromáždění Němců *Landes Zeitung* (internetová podoba www.landeszeitung.cz/index.htm). Svazy sdružené pod *Shromážděním Němců* vydávají v regionech vlastní informační listy: krnovské, opavské, šumperské pro děti a mládež, hřebečské pro mládež a členy, plzeňské, liberecké, chebské a chomutovské. Rozšířené je též vydávání neperiodického tisku v němčině. Rozhlasové vysílání v německém jazyce je omezeno na dvě relace regionálního studia ČRo Plzeň v týdnu (čtvrtek a sobota, 15 minut), relaci regionálního studia ČRo Sever (15 minut v úterý) a měsíčníku regionálního studia ČRo Brno v rozsahu 20 minut.

Vzdělávání v německém jazyce probíhá v ČR na několika místech. V roce 1996 zařadilo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy do sítě škol Soukromou základní školu německo-českého porozumění a První gymnázium Thomase Manna v Praze. Resort školství poskytuje škole 100 % resp. 90 % státní dotaci. V roce 1997 zahájila činnost Základní škola Bernarda Bolzana v Táboře. Škola je zařazena do sítě škol a je dotována z 60 % financemi ze státního rozpočtu. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy podpořilo též vznik bilingvních česko-německých gymnázií v Praze a v Liberci. Významný přínos v oblasti vzdělávání obecně přináší program Česko-německého Fondu budoucnosti Výměny mládeže – Německo. V roce 2001 se uskutečnilo 55 projektů. Mezi další významné vzdělávací aktivity německé národnostní menšiny patří i síť čtrnácti regionálních setkávacích středisek - Begegnungszentren (v Brně, Havířově, Hlučíně, Horním Slavkově, Chebu, Chomutově, Kravařích, Liberci, Moravské Třebové, Opavě, Plzni, Smržovce, Šumperku a Trutnově), jejichž činnost je však plně financována Spolkovou republikou Německo. Německý jazyk na vysokých školách lze studovat v relativně širokém spektru bakalářských, magisterských i doktorských studijních programů, od učitelských přes filologické, překladatelsko-tlumočnické až po mezinárodní teritoriální studia. Uskutečňují je Universita Karlova v Praze, Masarykova universita v Brně, Universita Palackého v Olomouci, Jihočeská universita v Českých Budějovicích, Ostravská universita, Technická universita v Liberci, Universita Hradec Králové, Universita Pardubice, Universita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem, Slezská universita v Opavě a Západočeská universita v Plzni.

Příslušníci německé menšiny hovoří v soukromí zpravidla německy (ve smíšených rodinách se hovoří převážně česky, s ohledem na partnera). Ve spolkovém dění, na kulturních akcích, při jednáních s krajanskými spolky a na členských schůzích se hovoří německy. Ve styku s úřady se používá čeština, popřípadě je využíváno tlumočnických služeb.

Občané německé národnosti v ČR se hlásí převážně k římskokatolické církvi a v místech s větší koncentrací se konají i nedělní bohoslužby v německém jazyce. Nejčastěji je německý jazyk používán při slavnostních bohoslužbách (např. poutní mše), kdy zpravidla část společenství tvoří krajané (např. Bravantice, Brod nad Tichou, Jetřichovice, Jihlava, Labínské Sedlo, Lanškroun, Litoměřice, Mařenice, Měšín, Moravská Třebová, Okrouhlé Hradiště, Postoloprty, Přimda, Růžová, Slavice, Svitavy, Šipín, Teplá, Varnsdorf, Vysoká atd.).

Polská menšina

K polské národnosti se v roce 2001 přihlásilo celkem 51 968 osob (v celkové demografické struktuře České republiky to představuje 0,5 % obyvatel). Většina příslušníků polské národnosti žije na Těšínsku, v okresech Karviná a Frýdek-Místek. Sčítání lidu 2001 zachytilo 50 738 osob

(0,5 %), jež deklarovaly polský jazyk jako mateřský, zápis dvou mateřských jazyků uvedly 2 552 osoby (0,002 %). Významnější podíl z hlediska geografického rozvrstvení má polská menšina také ve Středočeském, Libereckém, Královéhradeckém a Ústeckém kraji a v Praze.

Polská národnostní menšina v ČR má vybudovanou rozsáhlou síť svých spolkových organizací - občanských sdružení. Jde o menšinové organizace osvětové, mládežnické, ale i profesní (například zvláště se organizují učitelé, medicí, novináři, výtvarníci ap.). V zásadě jde o dvě organizační uskupení:

a) Polský kulturně osvětový svaz v ČR (*Polski Związek Kulturalno-Oświatowy v RC* - dále jen „PZKO”), organizace založená v roce 1947, která má v jednotlivých obcích Těšínska a Ostravska desítky místních organizací, v jejichž vlastnictví jsou tzv. Domy PZKO (kulturní zařízení). Domy PZKO jsou středisky společensko-kulturního života polské menšiny.

b) Kongres Poláků v ČR (*Kongres Polaków v RC*), založený v roce 1991, který působí jako zastřešující organizace více než 20 občanských sdružení polské menšiny.

Organizace polské menšiny vyvíjejí bohatou kulturní činnost, která je podporována ze státního rozpočtu v rámci dotačních programů. Jde o

- program podpory rozšiřování a přijímání informací v jazycích národnostních menšin (noviny *Głos Ludu*, časopisy *Zwrot*, *Nasza Gazetka* a *Kurier Praski*, rozšířené je také vydávání neperiodického tisku (odborné literatury, prózy, poezie); regionální studio ČRo Ostrava vysílá pravidelně v polském jazyce takto: denně v pracovní dny 15 minutovou relaci a v neděli 30 minutovou relaci, dále regionální studio ČRo Hradec Králové vysílá v polštině ve spolupráci s Polským rádiem Wrocław v pátek 15 minutovou relaci; v omezenějším rozsahu je zajištěno rovněž televizní vysílání zpravodajského týdeníku v polském jazyce (pořad TV studia Ostrava je vysílán pravidelně jednou týdně),
- program podpory kulturních aktivit (jde o akce lokálního i nadlokálního významu, konkrétně festivaly či soutěže se zaměřením na hudební, taneční, výtvarné činnosti),
- program podpory rozvoje divadelnictví (z veřejných rozpočtů je financována *Scena Polska* Těšínského divadla, poloprofesionální loutkové divadlo *Teatr Lalek Bajka*),
- program podpory vzdělávání v jazycích národnostních menšin a multikulturní výchovy.

Zástupci polské menšiny se podílejí na veřejném životě jak na úrovni orgánů samosprávy, tak na centrální úrovni; konkrétně tři zástupci polské menšiny jsou v Radě, další zástupci jsou ve Výboru Rady pro spolupráci s orgány samosprávy a ve Výboru Rady pro dotační politiku, stejně tak v poradních grémiích Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstva kultury pro záležitosti národnostních menšin a Komisi Rady hl. m. Prahy pro oblast národnostních menšin. Účast na politickém dění má v regionálním měřítku politické hnutí *Coexistentia - Wspólnota*, vystupující především jako politická reprezentace polské národnostní menšiny. Polští zástupci tohoto politického hnutí získali např. v komunálních volbách v roce 2002 desítky poslaneckých mandátů do zastupitelstev obcí v Moravskoslezském kraji. Představitelé Kongresu Poláků v ČR jsou také aktivní v mezinárodních národnostně menšinových organizacích (FUEN - Federalistická unie evropských menšin a EBLUL - Evropská kancelář pro méně užívané jazyky).

Menšinové školství v oblasti Těšínského Slezska se týká škol s polským vyučovacím jazykem, které jsou součástí veřejného školství. Ve školním roce 2004/2005 působilo na Těšínsku 26 základních škol s polským vyučovacím jazykem. Všechny tyto školy působí na území stávajících okresů Frýdek-Místek a Karviná. Školy s polským vyučovacím jazykem celkem navštěvuje téměř 4 000 žáků, z toho v mateřských školách je cca 700, na základních školách 2 300, na středních školách téměř 500 žáků. Významná role přísluší v oblasti polského národnostně menšinového školství *Pedagogickému centru pro polské národnostní školství*, které sídlí v Českém Těšíně (činnost zahájilo v roce 1995), zřizovatelem je Ministerstvo školství,

mládeže a tělovýchovy. Centrum vyvíjí kontinuálně činnost v dalším vzdělávání pedagogických pracovníků a ve tvorbě a distribuci metodických a učebních materiálů a pomůcek. Byl také jmenován školní inspektor pro školy s polským vyučovacím jazykem. Od roku 1994 podporuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy každoročně vydávání doplňkových materiálů pro žáky základních škol s polským vyučovacím jazykem - časopis *Jutrzenka* pro první stupeň a *Ogniwo* pro druhý stupeň základních škol. Jde o speciální pomůcky při výuce na školách s polským vyučovacím jazykem. Polské filologické a učitelské studijní obory lze studovat v rámci akreditovaných bakalářských, magisterských i doktorských studijních programů na Masarykově universitě v Brně, Universitě Karlově v Praze, Universitě Palackého v Olomouci a Ostravské universitě.

Příslušníci polské menšiny v běžné denní verbální komunikaci užívají v první řadě místní těšínské nářečí – „po našimu“. Tímto nářečím mluví všechny generace a všechny sociální vrstvy mluvčích jak polské, tak převážně i české národnosti. Nářečí se nepoužívá pouze v rodinném či přátelském kruhu, ale také na veřejnosti - v obchodech, zdravotnických zařízeních, dopravních prostředcích, tedy v situacích, pro které je příznačný běžně mluvený jazykový kód. Společenskou prestiž polštiny udržuje polské menšinové školství, společenské organizace, menšinový tisk a dvojjazyčná církev. Okruh používání spisovné podoby polštiny se však zužuje na pedagogickou komunikaci v hodinách školního vyučování.

V oblasti Těšínského Slezska se užívá polského jazyka běžně při bohoslužbách. Příslušníci polské národnosti jsou převážně členy slezské církve a.v. a církve římskokatolické (např. v Českém Těšíně a Třinci). Z toho důvodu se respektuje v obou církvích na tomto území dvojjazyčnost, někde (např. ve sboru církve bratrské v Hrádku) jsou bohoslužby jen v polštině. Mimo toto území je od února 2005 v Praze ustanovena polská farnost (v konventním kostele sv. Jiljí řádu bratří kazatelů sv. Dominika) s bohoslužbami v polštině. Kromě toho se pravidelně užívá polštiny jako liturgického jazyka na vybraných bohoslužbách v Brně (u sv. Janů).

Romská menšina

K romské národnosti se při sčítání lidu v roce 2001 přihlásilo pouze 11 746 osob. Ve srovnání s rokem 1991 je to téměř trojnásobně nižší počet. Podle kvalifikovaných odhadů je však počet příslušníků romské komunity v ČR mnohonásobně vyšší, hypoteticky až cca 250 000 osob. Z hlediska územního rozmístění jsou nejvyšší počty osob s romskou národností ve velkých městech, konkrétně v Praze a Ostravě.

Z celkového počtu 403 registrovaných romských organizací³⁾ minimálně 20% nevyvíjí žádnou činnost. Vedle romských sdružení existuje řada organizací působících ve prospěch romských komunit (proromská sdružení). Mezi aktivní romská sdružení patří *Demokratická aliance Romů* se sídlem ve Valašském Meziříčí; *Společenství Romů na Moravě* v Brně, pražské občanské sdružení *Romea*, Sdružení *Dženo* Praha, jež se mj. soustředí na vydávání periodik, sdružení *Athinganoi*, Praha, které sdružuje mladé romské intelektuály; Sdružení *R-mosty*, Praha (kromě práce s dětmi provozuje obchůdek *Romen*); *Sdružení dětí a mládeže Romů v ČR*, Zlín (kromě sociální asistence Romům v regionu se zabývá prací s dětmi a mládeží); *Nevo dživipen*, České Budějovice (kromě činností vzdělávacích vydává stejnojmenný občasník); *Demokratický svaz Romů*, *Sdružení olšských Romů*; *Společnost odborníků a přátel Muzea romské kultury Brno*.

Romská národnostní menšina má 14 zástupců v Radě vlády ČR pro záležitosti romské komunity a 3 zástupce v Radě vlády pro národnostní menšiny. Zástupci romské menšiny jsou rovněž členy dotačních grémií resortů kultury, školství, mládeže a tělovýchovy a Komisi

³⁾ Aktualizovaný údaj Ministerstva vnitra ze září 2005.

Rady hl. m. Prahy pro oblast národnostních menšin. V rámci agend krajů je zřízena funkce romských koordinátorů. Na politické scéně se v různých obdobích objevují romská politická uskupení (např. z těch dlouhodobě působících *Romská občanská iniciativa*), žádná z nich se však zatím dlouhodobě neudržela. V současnosti může být za takové hnutí považován *Romský parlament*, jehož mandát hovořit za Romy však někteří lídři zpochybňují.

Romské organizace vydávají měsíčník pro děti a mládež *Kereka* (Demokratická aliance Romů), noviny *Romano hangos* (Společenství Romů na Moravě), měsíčník *Romano vodi*, kromě toho internetový portál *Romea* (obojí sdružení *Romea*) a internetové rádio *Rota* (sdružení *Dženo*). Periodika vychází většinou v dvojjazyčné verzi (romská/česká), některá nabízejí závěrečný sumář v angličtině. Zvláštní a zcela výjimečnou funkci má odborný časopis *Romano džaniben*, který redigují a vydávají studenti a lingvisté z Filozofické fakulty UK v Praze (studijního oboru romistika). Toto periodikum se orientuje na romský jazyk a romské realie z odborného více než novinářského pohledu.

Veřejnoprávní Český rozhlas vysílá na stanici Radiožurnál jednou týdně (v pátek) 55 minutovou relaci *O Roma vakeren* v romštině, dále dvakrát týdně (v úterý a ve čtvrtek) 15 minutové pořady pro Romy (částečně v romštině), podobně pořady o romské kultuře zařazuje do programové skladby ČRo Rádio 3 na stanici Vltava.

Romové na území České republiky hovoří třemi hlavními dialekty: slovenskou romštinou, která je nejrozšířenější, tzv. *ahi-dialektem*, nářečím, kterým mluví Romové na jihu a jihozápadě Slovenska, sporadicky i v Čechách (někdy nazývaném též „maďarská romština“) a nářečím olašských Romů, které má některé prvky společné s balkánskými jazyky Romů. Slovenskou romštinou mluví zhruba 70-80 % romského obyvatelstva v celé České republice. V rámci romských nářečí existuje jistá nejednotnost jejich užívání. Početní převahu a nejvýraznější „jazykovou průbojnost“ pak v rámci tohoto nářečí mají Romové původem z východního Slovenska, tzv. „východniari“, a proto právě jejich nářečí se stává východiskem pro snahu o kodifikaci tohoto jazyka v ČR.

Olašskou romštinou mluví podle jejich mluvčích v ČR zhruba 23 000 Romů, což je jen malé procento z celkové romské populace. V České republice dosud nebyl oficiálně kodifikován pravopis olašské romštiny, ale v olašské romštině byla vydána již řada publikací, pravidelně vycházejí i články v periodiku *Romano džaniben*. Stejně tak i slovenský dialekt je užíván v ostatních romských periodikách (*Romano hangos*, *Kereka*, dříve též *Amaro Gendalos*, *Romano kurko*). Pro romštinu jako menšinový jazyk je charakteristické, že nemá zatím v oblasti překladové literatury tradici, dokonce ani tradici ustáleného a kodifikovaného psaného jazyka. Romština je především nástrojem ústní komunikace, a to výhradně v soukromém životě.

V případě romštiny nelze mluvit o možnostech vzdělávání v mateřském jazyce v pravém slova smyslu. Romská menšina nemá tradici klasického vzdělávání ve svém jazyce a v současnosti se spíše snaží adaptovat na podmínky českého školství. Ve vzdělávání romských dětí jsou však uplatňovány vyrovnávací postupy, při kterých se romština využívá. Zástupci romské menšiny zřizování vlastního národnostního školství ale nenárokují. Jedním z problémů v oblasti vzdělávání romských dětí je, že stávající školy s převahou žáků z odlišného sociokulturního prostředí navštěvují převážně romské děti, které mají při zahájení povinné školní docházky problémy s komunikací v češtině. Tyto děti často hovoří „česko-slovenským“ etnolektem, a proto v přípravných a prvních třídách s převahou romských žáků ani nelze uplatnit romštinu jako pomocný vyučovací jazyk.

Na akademické úrovni se etablovala skupina romistů, kteří přispívají k šíření psaných textů v romštině (viz též výše), zabývají se do hloubky studiem jazyka a vzdělávají své nástupce. Romistika v ČR je oborem, který má své perspektivy zvláště v evropském měřítku a hraje významnou roli v procesu emancipace Romů. Tento bakalářský a magisterský studijní obor uskutečňuje Universita Karlova v Praze. Z romistických institucí v ČR má pro uchování romské

kultury a jazyka zásadní význam Muzeum romské kultury v Brně, které existuje od roku 1991 a jako státní příspěvková organizace bylo zřízeno v roce 2004 Ministerstvem kultury.

Co se týče konfese Romů, je deklarováno převážně katolictví, přičemž to zpravidla neznamená pravidelnou účast na církevním životě, ale přihlášení se k některým vybraným katolickým rituálům. Významným počinem je postupný překlad Nového zákona do romštiny, který vzniká za spolupráce romských a neromských odborníků za pomoci České biblické společnosti. Nově se objevuje přítomnost Romů v nejrůznějších evangelikálních uskupeních, ať již státem uznaných či fungujících jako neformální společenství. Ojedinelé je rovněž působení romského pravoslavného kněze, který vystudoval bohosloví v Rumunsku (vede farní společenství v Rokycanech).

Rusínská menšina

Rusínská národnostní menšina patří v ČR k početně malým komunitám (podle censu 2001 se k rusínské národnosti přihlásilo 1 109 osob, avšak podle kvalifikovaných odhadů je jejich počet mnohem vyšší odhaduje se zhruba na 10 000 osob). Podmínky pro život Rusínů na území Čech a Moravy byly po druhé světové válce determinovány historickým vývojem. Do roku 1990 nebylo možno se k rusínské národnosti při sčítání lidu přihlásit. Státem byla uznána pouze ukrajinská, resp. ukrajinská/rusínská národnost. Po listopadu 1989 došlo k oživení rusínského národního povědomí. Rusíni jsou v ČR usídleni roztroušeně, nejvíce jich žije v Praze, v severních Čechách a na severní Moravě, zastoupení této národnosti lze vysledovat i na střední a jižní Moravě.

V ČR působí v současné době dvě rusínská národnostně menšinová sdružení: *Společnost Rusínů a přátel Podkarpatské Rusi* a *Obščestvo Rusinov*. V Chomutově působí folklórní soubor *Skejušan*. *Společnost přátel Podkarpatské Rusi* vznikla v roce 1990, v současné době má sdružení 900 - 1000 členů, kteří jsou z 50% české národnosti a k Podkarpatské Rusi je váží vzpomínky jako na bývalou součást první Československé republiky, nebo je zajímá historie a kultura tohoto regionu. Podíl Rusínů ve sdružení stoupá vzhledem k přílivu osob hlásících se k rusínské národnosti, kteří do ČR přicházejí z Ukrajiny za dlouhodobou prací a studiem.

Rusínská menšina je zastoupena v Radě, ve Výboru Rady pro spolupráci s orgány samosprávy a ve Výboru Rady pro dotační politiku. Dále je v poradním orgánu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy pro záležitosti vzdělávání národnostních menšin, ve výběrových dotačních komisích Ministerstva kultury pro vydávání a přijímání informací v jazycích národnostních menšin a v komisi pro jejich kulturní aktivity, dále v Komisi Rady hl. města Prahy pro oblast národnostních menšin.

Uchování rusínského jazyka je významným prvkem uchování identity, sebeidentifikace a zvýšení národního povědomí Rusínů. Spisovný rusínský jazyk obyvatelů Podkarpatské Rusi, jenž územně zasahuje do Polska, Slovenska, Ukrajiny, Maďarska a Rumunska, byl kodifikován na Slovensku (jako rusínský jazyk ze severovýchodního Slovenska) v roce 1995. Existence a uznání rusínského jazyka přímo souvisí s existencí a obnovou rusínské národnosti a znamená de facto rusínskou národní obrodu. Příslušníci rusínské národnostní menšiny starší generace však používají mateřský jazyk pouze v soukromém životě a v rámci svých sdružení.

Sdružení Rusínů a přátel Podkarpatské Rusi vydává dvouměsíčník *Podkarpatská Rus*, kde jedna strana je publikována v rusínském jazyce. Prostřednictvím médií se sdružení snaží šířit povědomí o rusínské menšině, vydává tiskové zprávy a pořádá tiskové konference. *Společnost Rusínů a přátel Podkarpatské Rusi* provozuje internetovou stránku <http://sweb.cz/podkarpatska.rus>.

Rusínská menšina nemá samostatný program v oblasti vzdělávání. Sdružení neorganizuje kurzy rusínského jazyka. Žádná z vysokoškolských institucí v ČR dosud nezačala uskutečňovat studijní obor zaměřený na rusínský jazyk.

Rusíni se hlásí zpravidla buďto k řeckokatolické církvi nebo k církvi pravoslavné (např. na Tachovsku žijí imigranti z bývalé Podkarpatské Rusi, kteří se aktivně podílejí na tamním pravoslavném náboženském životě).

Ruská menšina

Podle censu 2001 uvedlo ruskou národnost v ČR 12 369 osob, mateřský jazyk ruštinu přitom deklarovalo 19 416 osob. Podle zástupců ruské menšiny i kvalifikovaných odhadů je však počet Rusů v ČR mnohonásobně vyšší. Jejich geografické usídlení v ČR je celoplošné, s větší mírou koncentrace v Praze, Karlových Varech, Brně a dalších větších městech.

Výraznější vlna ruských imigrantů, zejména inteligence a intelektuálů, přišla na území dnešní České republiky ve dvacátých letech 20. století. Šlo o emigraci v důsledku politické situace v Rusku, politické persekuce odpůrců komunistického leninsko-stalinského totalitního režimu. Praha se tak stala útočištěm ruské intelektuální elity. Přesídlila sem část profesorského sboru jedenácti ruských univerzit a na pozvání vlády přijeli do Prahy dokončit vysokoškolská studia více než tři tisíce studentů (z celkového počtu cca 7 000 ruských emigrantů). Po represivních akcích Rudé armády v roce 1945 (násilném odvezení do Sovětského svazu) zůstala v českých zemích pouze malá část příslušníků ruské národnosti. Pomineme-li přítomnost Rusů jako politicky pověřených pracovníků v Československu po druhé světové válce, další, početně nejsilnější migrační vlna Rusů se objevila po rozpadu SSSR. V současnosti je ruskojazyčná menšina v ČR značně roztržštěná, jednotlivé skupiny se navzájem odlišují životními postoji, zkušenostmi a politickou orientací.

Ruská menšina žije aktivním společenským životem, na kterém se podílí několik občanských sdružení - *Ruská tradice*, *Ruský institut*, *Ruská občina*, *Očag*. Především občanské sdružení *Ruská tradice* pořádá společenské večery, autorské večery hudby a poezie, koncerty vážné hudby, prezentuje nové knihy pražských ruskojazyčných autorů, vydává časopis *Ruské slovo* atd.

Ruská národnostní menšina má od roku 2001 jednoho zástupce v Radě, dále ve Výboru Rady pro dotační politiku a Výboru Rady pro spolupráci s orgány samosprávy. Její zástupci jsou členy Poradního sboru ministryně školství, mládeže a tělovýchovy pro záležitosti národnostních menšin a ve výběrových dotačních komisích Ministerstva kultury. Ruská menšina má zastoupení i v Komisi Rady hl. m. Prahy pro oblast národnostních menšin.

V soukromém životě menšiny je ruský jazyk používán velmi intenzivně. Ve veřejném životě se všichni snaží co nejdříve naučit a používat češtinu. Nedostatečná znalost českého jazyka způsobuje však často komplikace při jednáních na úradech. Ruská menšina má proto zájem odstraňovat tyto komplikace v rámci adaptačních seminářů, na něž chce získat finanční podporu státu.

Za podpory dotačního programu Ministerstva kultury je vydáván časopis *Ruské slovo*, který slouží jako informační a sjednocující prvek ruské diaspory a jejích organizací. V ruštině též vychází celá řada komerčně orientovaných periodik, která se ale rovněž věnují otázkám života menšiny, problémům adaptace, kultuře atd. Podobně je vydáván neperiodický tisk v ruštině. Český rozhlas vysílá v ruštině denně třicetiminutový blok. V roce 2002 byl občanským sdružením *Ruský institut* vydáván časopis *Vesti*.

V ČR působí několik středních a vysokých škol s ruským vyučovacím jazykem. Výuka je ale zpravidla placená, a tak není dostupná pro všechny sociální vrstvy menšiny. Od roku 2003 funguje soukromé gymnázium s rozšířenou výukou ruštiny, které zřídily osoby spojené s občanským sdružením *Ruský institut*. O úrovni této vzdělávací instituce jsou pochybnosti (viz Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2004). Ruštinu jako filologický, učitelský či překladatelsko-tlumočnický studijní program lze studovat na bakalářské, magisterské i doktorské úrovni na Universitě Karlově v Praze, Masarykově universitě v Brně, Universitě Palackého v Olomouci, Jihočeské universitě v Českých

Budějovicích, Ostravské universitě, Universitě Hradec Králové, Universitě J.E. Purkyně v Ústí nad Labem a Západočeské universitě v Plzni.

Významnou úlohu v životě menšiny hraje náboženství. Pravoslavná církev je nejen jednotícím prvkem ruské menšiny, ale napomáhá také komunikaci s ostatními menšinami, pocházejícími ze zemí s tradičně silným postavením pravoslaví (Řecko, Srbsko, Bulharsko, Ukrajina atd.).

Řecká menšina

Podle sčítání lidu, domů a bytů 2001 žije v ČR 3 219 osob hlásících se k řecké národnosti. Podle vlastních odhadů menšiny však jde až o 7 000 osob. Příchod Řeků do bývalého Československa byl zapříčiněn občanskou válkou v Řecku v letech 1946-1949. V průběhu let 1948 - 1950 přišlo ve dvou vlnách více než dvanáct tisíc imigrantů, kteří přijali pobyt v Československu jako dočasný, a proto zpočátku ani neusilovali o občanství. Například ještě v roce 1991 bylo pouze 31 % českých Řeků občany ČSFR. Řecká menšina je nejpočetnější v Praze, Ostravě, Brně, Krnově, Zlatých Horách, Karviné a Jeseníku. Početně menší komunity Řeků žijí i v dalších místech: Jablonec nad Nisou, Liberec, Hradec Králové, Jihlava, Vyškov, Olomouc, Strážnice, Znojmo, Mikulov.

Příslušníci řecké menšiny jsou organizováni ve sdružení *Asociace řeckých obcí ČR* (obce působí jako regionální organizace v Praze, Krnově, Ostravě, Brně, Šumperku, Jeseníku, Třinci, Krnově-městě, Karviné, Bohumíně, Havířově, Vrbnu pod Pradědem), dále v *Lyceu Řeků v České republice*, resp. organizacích, jež nelze označit jako explicitně menšinové, například *Společnost přátel Nikose Kazantzakise*, *Klub přátel Řecka*, *Hellenika* - nadační fond či *Česká společnost novořeckých studií*. Kulturní činnost řecké menšiny je velmi bohatá a podílí se na ní všechny organizace. K nejvýznamnějším kulturním svátkům, které výrazně obohacují kulturní dění v České republice patří *Řecký festival* v Krnově, *Řecké dny* v Brně a Slavnost Lycea Řeků. Všechny Řecké obce připravují kulturní a společenský program ke státním svátkům Řecké republiky.

Řecká menšina je zastoupena v Radě i Výboru Rady pro spolupráci s orgány samosprávy a Výboru Rady pro dotační politiku, dále v Poradní skupině pro otázky vzdělávání v jazycích národnostních menšin Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, v Poradním sboru náměstka ministra kultury pro otázky národnostní kultury a také člena v mediální komisi rozhlasu a televize. Zástupci menšiny jsou také členy Komise Rady hl. m. Prahy pro oblast národnostních menšin, Výboru pro národnostní menšiny Zastupitelstva města Brna, Výboru pro národnostní menšiny v Karviné a v komisi pro řešení otázek národnostních menšin při městském úřadu Jeseník.

V soukromém životě je řecký jazyk používán individuálně dle znalostí jednotlivců, ve veřejném životě používán není. Zástupci řecké menšiny citlivě vnímají zejména transliteraci jmen a ženských příjmení v matriční praxi.

Přijímání informací v řeckém jazyce považují zástupci řecké menšiny za nezbytné, ale finančně velmi nákladné a v současnosti nedostatečné. *Řecká obec Praha* vydává s podporou hlavního města Prahy a Ministerstva kultury čtvrtletník *Kalimera*. *Řecká obec Brno* prezentuje přehled událostí v elektronické podobě pod názvem *Mantatoforos tou Brno*. K zabezpečení informovanosti byly v průběhu minulých deseti let vydávány různé časopisy, z nejvýznamnějších lze uvést např. *Dialogos*, *Angelioforos* a další. Aktuální informace lze získat na webových stránkách *Řecké obce Krnov-město* (<http://rokm.aktualne.cz/>). Individuální je satelitní příjem řecké stanice EPT. Televizní a rozhlasové vysílání českých médií v řeckém jazyce není zabezpečováno.

Pro žáky základních i středních škol je zabezpečována výuka řeckého jazyka v místech působení řeckých obcí pouze v odpoledních hodinách. Žáci se slučují podle stupně svých jazykových znalostí do tříd pro začátečníky a pokročilé z několika ročníků více škol. Výuku

řeckého jazyka pro předškolní děti umožňují řecké obce v Praze, v Brně a Šumperku. Novořečtina je také akreditovaným studijním filologickým oborem na Universitě Karlově v Praze a Masarykově universitě v Brně, kde lze též novořečtinu studovat jako učitelský studijní obor. Vedle novořečtiny se v těchto vzdělávacích institucích uskutečňují i studijní obory klasické řečtiny.

Z hlediska náboženského vyznání se Řekové v ČR hlásí k pravoslaví, které je bráno jako součást jejich kulturního dědictví.

Slovenská menšina

Ke slovenské národnosti se v roce 2001 přihlásilo 193 190 osob. Sdružení reprezentující slovenskou národnostní menšinu uvádějí kvalifikovaný odhad 300-400 tisíc osob. Nejvýznamnější zastoupení Slováků v demografické skladbě ČR je v Moravskoslezském a Ústeckém kraji; z pohledu jednotlivých okresů především v okrese Karviná, kde se téměř 16 tisíc těchto občanů podílí na celkovém počtu obyvatel okresu 5,7 %, což je nejvyšší koncentrace ze všech okresů v republice. Vzhledem k dlouholeté existenci společného státu Čechů a Slováků, existovala přirozená vnitrostátní migrace obyvatelstva a pozvolný proces územního prolínání obou národností - české a slovenské.

V ČR působí řada občanských sdružení, která se prezentují jako sdružení slovenské menšiny. Jsou to *Klub slovenskej kultúry*, *Obec Slovákov v ČR*, *Slovensko-český klub*, *Spolok Detvan*, *Zväz Slovákov v ČR*, *ČeskoSlovenská scéna*, *Demokratická aliancia Slovákov*, *Slovenské folklórne združenie Limbora*, *Folklórne združenie Púčík*, *Slovenský literárny klub v ČR*, *Spolok priateľov slovenského divadla*, *Folklórny súbor Šarvanci a Spoločnosť M. R. Štefánika*. Na aktivitách slovenské menšiny se podílí i *Historická skupina priamych účastníkov SNP* (organizace bez právní subjektivit – součást *Svazu bojovníků za svobodu*) a *Slovenská evangelická cirkev a.v. v ČR*. Priority organizací se odvíjí od jejich programu a konkrétních aktivit. Cílem je uchování slovenské kultury a jazyka v prostředí české většinové společnosti. Všechny organizace se s větší či menší intenzitou hlásí k pěstování vzájemnosti mezi Slováky a Čechy.

Slovenská menšina má tři zástupce v Radě, dále zástupce Slováků je členem Výborů Rady pro dotační politiku a pro spolupráci s orgány samosprávy. Zástupci slovenské menšiny jsou rovněž ve výběrových komisích Ministerstva kultury pro oblast menšinové kultury a šíření informací v jazycích národnostních menšin, a také ve výběrové komisi Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Menšina je zastoupena i na úrovni samosprávy, především v Komisi Rady hl. m. Prahy pro oblast pro národnostních menšin. Zástupci Slováků hodnotí jako výbornou spolupráci s orgány samosprávy v Českých Budějovicích, Moravské Třebové či Brně, kde města výrazně podporují menšinový život a podílejí se na organizování *Dní slovenské kultury*. I v dalších městech je velmi dobrá spolupráce (Karviná, Kroměříž, Plzeň, Karlovy Vary, Tábor, Jihlava, Olomouc, Sokolov, městská část Praha 2, Praha 7 a Praha 13). Dobré kontakty se tvoří i na úrovni krajů (Plzeňský, Moravskoslezský, Zlínský, Karlovarský, Středočeský, Jihočeský kraj a kraj Vysočina). V komisích pro národnostní menšiny pracují Slováci v Praze, Brně a Karvině.

Slovenský jazyk je používán bez omezení v soukromém i veřejném životě. Slovenština se však pouze omezeně uplatňuje ve vysílání veřejnoprávní České televize, Český rozhlas vysílá pravidelně ve slovenštině.

Slovenská menšina vydává v ČR tři měsíčníky: *Slovenské dotyky*, který vychází s přílohou *Literárne dotyky*, dále *Listy* a *Korene*, s přílohou pro děti a mládež *Korálky*. Nepravidelně byl vydáván čtvrtletník *Slovenské rozhľady* a od roku 2004 vychází čtvrtletně literární revue *Zrkadlenie-Zrcadlení*. Ve slovenštině je vydáván rovněž neperiodický tisk. Slovensko-český klub provozuje denně aktualizovaný internetový magazín krajanů *Český a slovenský svet*. Od roku 1993 funguje vysílání Českého rozhlasu pro slovenské spoluobčany, konkrétně na stanici

Radiožurnál je pravidelně v úterý 55 minutový slovenský pořad *Stretnutie* a v pondělí a ve čtvrtek 15 minutové pořady o Slovácích (koncipované jako retrospektiva z programové skladby 11 regionálních stanic ČRo).

V oblasti školství se udržuje na nadstandardní úrovni spolupráce se Slovenskem. Od roku 2001 je umožněno občanům Slovenska při přijímacím řízení a během studia na vysoké škole v ČR užívat svého mateřského jazyka (rovněž občanům ČR na Slovensku), pokud nejde o studijní povinnost související s výukou tohoto jazyka. Počet občanů jednoho státu v základních a středních školách druhého státu v příhraničních oblastech je však minimální. Většina dětí i rodičů slovenské národnosti při volbě školy v ČR dává přednost češtině, neboť počítají s tím, že děti budou dále studovat v České republice. Filologický obor slovenština a slovenská literatura je součástí akreditovaných bakalářských, magisterských a doktorských studijních programů University Karlovy v Praze a Masarykovy university v Brně.

Slovenská menšina nemá od roku 2001 v ČR národnostní školství, o vzdělávání ve slovenském jazyce není dostatečný zájem. Kvůli nedostatečnému zájmu dětí a rodičů zanikla v roce 2001 ZŠ se slovenským vyučovacím jazykem v Karviné–Mizerově, ze stejného důvodu neuspěl ani projekt *Gymnázia M. R. Štefánika* v Praze.

Slováci v ČR nelze přiřadit k jedné konfesi. Na jedné straně se hlásí k římskokatolické církvi, přičemž využívají možnosti užívat slovenštinu i jako liturgický jazyk (jednou týdně v Praze v kostele sv. Voršily), případně se podílejí na setkáních Slováků v rámci církevního života. Významná část příslušníků slovenské národnosti se hlásí k náboženské obci Slovenské evangelické církve a.v. v ČR, která působí v Praze - Jirchářích.

Srbská menšina

Podle censu v roce 2001 srbskou národnost v ČR deklarovala 1 801 osoba. Podle vlastního odhadu žije v ČR přibližně 10 000 až 12 000 Srbů. Příslušníci srbské menšiny žijí rozptýleně po celém území ČR, nejvíce ve velkých městech, jako je Praha, Brno, Ostrava, Liberec, Most a další. Jejich přítomnost v ČR navazuje na početně malé skupiny Srbů, které se usídlovaly v českých zemích po první světové válce

Spolkové aktivity menšiny reprezentuje *Srbské sdružení sv. Sáva*, které úzce spolupracuje s *Česko-jugoslávskou kulturní aliancí*, sdružením srbských a českých občanů.

Účast na veřejném životě srbské menšiny je zajišťována členstvím zástupce Srbů v Komisi Rady hl. m. Prahy pro oblast národnostních menšin a od roku 2004 také v Radě. Od roku 2005 je zástupce srbské menšiny členem výběrové komise Ministerstva kultury pro oblast kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin.

Srbové v České republice jsou bilingvní, avšak jejich znalosti psané podoby češtiny jsou omezené. V soukromém životě a komunikaci s dalšími příslušníky srbské menšiny Srbové užívají své mateřštiny bez omezení. Na veřejnosti příslušníci srbské menšiny užívají v rámci svých znalostí češtinu.

Přijímání informací, periodického a neperiodického tisku v srbském jazyce bylo do roku 2004 omezené. Od srpna roku 2005 začalo však *Srbské sdružení sv. Sáva* vydávat měsíčník *Srbské slovo* v srbštině.

Menšinové vzdělávání srbské menšiny neexistuje. Nedostatky v systému vzdělávání jsou pocíťovány zejména v přístupu k dětem, což by se mělo změnit rozvinutím programu jazykového vzdělávání v rámci mimoškolní výuky. Výuka srbštiny se uskutečňuje v rámci studijního oboru srbský jazyk a literatura na Masarykově universitě v Brně a studijního oboru Slavistická studia na Universitě Karlově.

Srbové se zpravidla hlásí k pravoslaví, a to k příslušnému exarchátu.

Ukrajinská menšina

K ukrajinské národnosti se v roce přihlásily v ČR 22 112 osoby. Podle vlastních odhadů menšiny je však počet vyšší, tzv. historickou část tvoří cca 10 000 osob, nová imigrační vlna cca 15 - 20 000 osob (počet zahraničních pracovníků se odhaduje na cca 50 000 osob). Hlavními místy usídlení jsou Praha, Karlovy Vary, Děčín, Brno, Přerov a Ostrava. Historické peripetie ukrajinské menšiny v českých zemích jsou podobné jako u Rusů. Ukrajinská menšina se v českých zemích stabilizovala ve dvacátých letech 20. století z tehdejší vlny politické emigrace z území Sovětského svazu.

V ČR jsou registrována tato ukrajinská menšinová občanská sdružení: *Ukrajinská iniciativa v ČR*, *Sdružení Ukrajinek v ČR*, *Fórum Ukrajinců v ČR* a *Sdružení Ukrajinců a příznivců Ukrajiny*.

Ukrajinská národnostní menšina je zastoupena v Radě, ve Výboru Rady pro spolupráci s orgány samosprávy a ve Výboru Rady pro dotační politiku, stejně tak v poradních grémiích resortu kultury a resortu školství, mládeže a tělovýchovy a poradního sboru pro národnostní menšiny programového ředitele Českého rozhlasu. V rámci samosprávy pak má svého zástupce v Komisi Rady hl. města Prahy pro oblast národnostních menšin. Je rovněž členem Komise pro národnostní menšiny v městě Liberci. Vedle toho spolupracuje s Moravskoslezským, Olomouckým a Pardubickým krajem a městem Ostravou a Poděbrady.

V soukromí je běžné používání ukrajinštiny, veřejně jsou v ukrajinském jazyce používány informační letáky, pozvánky apod., veřejně přístupné přednášky s danou problematikou je rovněž možno vyslechnout v ukrajinském jazyce.

Celostátně rozšířen je časopis *Porohy* (vydává Ukrajinská iniciativa), dále vychází dvouměsíčník pro Ukrajince v ČR *Ostravská prosvita* a občasník *Ukrajinskyj visnyk*. Vydávány jsou též neperiodické publikace v ukrajinštině. Rozhlasové vysílání: pětiminutové vysílání na ČRo Regina, jednou týdně (domluva všech uvedených ukrajinských vysílání se zaměřením na politické, kulturní a sportovní dění na Ukrajině a aktuální dění v ukrajinské diaspoře v ČR). Televizní vysílání: není vyhrazen vysílací čas pro ukrajinskou menšinu. Běžné je používání internetu.

Vzhledem k rozptýlenému usídlení Ukrajinců v ČR neexistuje ukrajinské menšinové školství. Ukrajinská iniciativa podporuje vzdělávání dětí krajanů v mateřském jazyce v rámci tzv. *Ridne školy* („nedělní škola“). Vzdělávání v ukrajinském jazyce a kultuře zabezpečuje řada univerzit, neziskových organizací, ústavů aj. (FF UK v Praze, MU v Brně, UP v Olomouci, Slovanská knihovna v Praze atd.). Ukrajinština je vyučována v rámci filologických (bakalářských a magisterských) studijních programů na Universitě Karlově v Praze, Masarykově universitě v Brně a Universitě Palackého v Olomouci.

Většina Ukrajinců se hlásí k pravoslaví. V kostele sv. Klimenta v Praze se konají pravidelně řeckokatolické bohoslužby; jako liturgický jazyk je používán církevněslovanský jazyk i ukrajinština.

2. K JEDNOTLIVÝM USTANOVENÍM CHARTY

Komentář k jednotlivým článkům je vždy uveden obecným výkladem příslušného ustanovení Charty, na který navazuje vyjádření k možnostem České republiky přijmout a implementovat vybraná ustanovení podle části II a III Charty. Na tento komentář navazuje přehled dotčených právních předpisů, který podává detailní výčet stávajících legislativních opatření, garantujících plnění vybraných závazků na příslušných územích České republiky.

Obecné poznámky

Ve vztahu k obecnému chápání Charty se poukazuje na následující:

Evropská charta regionálních nebo menšinových jazyků je mezinárodní úmluva Rady Evropy. S nabytím účinnosti vznikají pro Českou Republiku mezinárodněprávní závazky, jejichž plnění je v souladu s ustanoveními obsaženými v části IV Charty kontrolováno.

Výjimečnost tohoto instrumentu v porovnání s ostatními úmluvami Rady Evropy spočívá ve flexibilním přístupu k volbě závazků, které na sebe smluvní státy při ratifikaci berou. Závazky přijaté každým státem by měly odpovídat statusu daných jazyků, vnitrostátním právním předpisům a státní politice týkající se ochrany a podpory regionálních či menšinových jazyků.

Vlastní text smlouvy je strukturován do pěti částí, které jsou detailně popsány níže. Charta obsahuje nejen klauzuli proti diskriminaci při užívání regionálních či menšinových jazyků, ale také výčet konkrétních opatření na jejich aktivní podporu. Cílem je zaručit v rozumné míře používání regionálních či menšinových jazyků ve školách a sdělovacích prostředcích a povolit jejich užívání v soudních a správních institucích, v hospodářském a společenském životě a v kulturní činnosti.

Jádro smlouvy tvoří její části II a III. Ustanovení části II Charty obsahují cíle a zásady, které se smluvní strany zavazují dodržovat ve vztahu ke všem regionálním či menšinovým jazykům, na územích, kde jsou tyto jazyky užívány, avšak bez konkrétních prováděcích opatření. Smluvní strany nemohou odmítnout ochranu těchto jazyků dle části II, mohou pouze určit, který jazyk, v souladu s ustanoveními Charty, za regionální či menšinový jazyk považují. Část III obsahuje výčet závazků v různých oblastech veřejného života, z nichž musí stát převzít pro každý jazyk, který se rozhodne do této části zařadit, nejméně 35 konkrétních ustanovení. Pro každou oblast jsou přitom stanoveny minimální počty přijatých závazků. Stát má možnost nejen vybrat, jaké jazyky a na jakém území budou do této části zařazeny, ale také specifikovat závazky dle situace konkrétních jazyků. Výběr závazků má odpovídat nejen potřebám mluvčích těchto jazyků, ale také reálným možnostem jejich naplnění ze strany státu či samosprávy.

Ochrana práv národnostních menšin je v České republice součástí právního řádu, který také zahrnuje podpůrná opatření pro jazyk. Závazky k části II Charty platné pro všechny menšinové jazyky v České republice na území, kde jsou užívány, a rovněž závazky převzaté podle části III Charty, jsou do značné míry splněny prostřednictvím dosavadní ochrany a stávající podpory, resp. jejich nárokování je možné zajistit. Závazky týkající se zvláštních opatření v části III Charty vznikají v konkrétním případě jen v rámci „možného“. Pokud bude pro jazyky chráněné v rámci části III Charty třeba přijetí nových opatření, která předem vyžadují politické rozhodnutí, vybudování odpovídající infrastruktury nebo parlamentní rozhodnutí o dostupných prostředcích, nemůže být ze znění Charty vyvozováno, že tato infrastruktura musí být ve všech případech k dispozici s nabytím účinnosti Charty.

Preambule Charty

Cílem Charty je chránit a podporovat užívání historických regionálních či menšinových jazyků v osobním i veřejném životě, a tím přispívat k zachování a rozvoji kulturního bohatství a tradic Evropy. Charta se zaměřuje na ochranu a podporu regionálních či menšinových jazyků jako ohrožené součásti evropského kulturního dědictví, nikoliv na ochranu národnostních menšin jako takových. Proto Charta nezavádí žádná individuální či kolektivní práva a zdůrazňuje, že ochrana a podpora regionálních a menšinových jazyků by neměla být na újmu úředním jazykům a potřebě se jim učit. Charta klade důraz zejména na kulturní rozměr užívání těchto jazyků.

K části I Charty - Obecná ustanovení

Článek 1 - Definice

Vysvětluje základní pojmy užívané v rámci Charty.

Pojem „menšinový či regionální jazyk“ ve smyslu Charty se vztahuje na jazyky, které jsou užívány v určité části státu, a to buď větším či menším počtem obyvatel daného území. Pojem „regionální nebo menšinový jazyk“ nezahrnuje dialekty úředního jazyka státu, ani jazyky imigrantů, neboť Charta se omezuje na „historickým vývojem vzniklé regionální či menšinové jazyky Evropy“.

Význam označení „regionální jazyk“ se primárně netýká koncentrace mluvčích v regionu, ale je pokusem o vytvoření alternativy k pojmům „menšinový“, „méně užívaný“ apod. – zejména v případě některých specifických etnolektů na pomezí dialektu/jazyka. V České republice nejsou jazyky, které by bylo možno *sensu stricto* považovat za regionální.

Pojem „území, kde je regionální nebo menšinový jazyk užíván“ označuje geografické území na němž se jazyk užívá, i když třeba jen menšinou obyvatel, a které je jeho historickou základnou. Definice tohoto území je volena pro ta opatření, která lze efektivně naplňovat pouze na menším území, než je stát jako celek.

Pojem „neteritoriální jazyky“ označuje jazyky, které nemají v daném státě územně danou jazykovou základnu, ale přesto jsou na celém území státu tradičně užívány. Tyto jazyky jsou vyloučeny z kategorie regionálních či menšinových jazyků. Při neexistenci územní základny se na tyto jazyky může vztahovat jen omezená část Charty. Aplikovatelná není zejména většina ustanovení části III Charty, jejichž cílem je chránit regionální či menšinové jazyky na konkrétním území, kde jsou užívány, část II Charty může být použita snadněji, ale pouze za podmínek *mutatis mutandis* uvedených v čl. 7, odst. 5.

Klíčovým pojmem většiny ustanovení Charty je „počet osob, který ospravedlňuje přijetí opatření na ochranu a podporu“. Tento počet však Charta nijak nedefinuje. Je na každém státu, aby v duchu Charty, dle povahy každého opatření, stanovil potřebný počet uživatelů příslušného jazyka pro přijetí určitého opatření.

Článek 2 - Závazky

Odstavec 1

Stanoví povinnost státu uplatňovat ustanovení části II Charty na všechny regionální či menšinové jazyky, a to na územích, kde jsou tyto jazyky užívány.

Odstavec 2

Specifikuje povinnost státu přijmout alespoň 35 závazků pro každý z regionálních či menšinových jazyků, které zařadí do části III Charty. V souladu se všeobecnými závazky plynoucími z Charty musí rozhodnutí o ochraně prostřednictvím Charty brát ohled na situaci

daného regionálního či menšinového jazyka a nesmí jej diskriminovat. Důvody, které vedou stát k tomu, aby byl regionální či menšinový jazyk úplně vyloučen z výhod poskytovaných částí III, musí být slučitelné s duchem, cíly a zásadami Charty.

Článek 3 – Praktická opatření

Upravuje prováděcí podrobnosti, včetně možnosti přihlásit kdykoliv později po ratifikaci Charty k ochraně podle části III Charty další jazyky a stejně tak pro již přihlášené jazyky rozšířit ochranu přijetím dalších závazků.

Článek 4 – Stávající režim ochrany

Stanoví, že žádné ustanovení Charty nemá být vykládáno jako omezení práv zaručených Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod. Dále stanoví vztah Charty k vnitrostátním právním předpisům a mezinárodním dohodám a uvádí, že závazky plynoucími z Charty nebudou dotčena příznivější ustanovení stávající legislativy státu.

Článek 5 – Stávající závazky

Z hlediska mezinárodního práva Charta v žádném případě neposkytuje právo k aktům, které by porušovaly jiné mezinárodněprávní nástroje a zejména by ignorovaly suverenitu nebo územní integritu smluvních států.

Článek 6 - Informace

Zdůrazňuje význam informovanosti příslušných osob a úřadů o právech a povinnostech stanovených Chartou. Jen touto cestou lze přijaté závazky skutečně naplňovat v praxi.

K části II Charty

S ohledem na stanovená kritéria je navrženo zahrnout pod ochranu části II Charty následující menšinové jazyky:

- polština (na území okresů Frýdek-Místek a Karviná, Moravskoslezský kraj),
- němčina, romština, slovenština (v rámci celé ČR, tam kde je to vzhledem k počtu mluvčích vhodné).

Ostatní menšinové jazyky v České republice, tj. bulharština, chorvatština, maďarština, rusínština, ruština, řečtina, srbština a ukrajinština, jsou chráněny ve smyslu Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin, pro zařazení pod ochranu Charty však nespĺňují některá kritéria. Chorvatština sice patří mezi tradiční menšinové jazyky (ve třech jihomoravských obcích byla užívána od 16. stol. do vysídlení a násilného rozptýlení Chorvatů na území střední a severní Moravy v roce 1948), ale v současnosti již neexistuje dostatečný počet osob, které by ji používaly, chybí vlastní program vzdělávání v menšinovém jazyce a další potřebná infrastruktura. Užívání dalších jazyků je spojeno s migračními vlnami v průběhu 20. století. Významným mezníkem pro bulharštinu, maďarštinu, rusínštinu, ruštinu, srbštinu a ukrajinštinu jsou 20. léta 20. století, pro řečtinu pak konec 40. let 20. století. V historické retrospektivě tato menšinová společenství obecně provází specifický proces stabilizace národnostně menšinové pozice ve skladbě národnostních menšin České republiky. Ve smyslu čl. 3 odst. 2 lze však kdykoliv později zahrnout pod ochranu Charty další jazyky, v závislosti na jejich stavu a používání v rámci menšinového společenství.

Cíle a zásady v souladu s článkem 2 odstavec 1

Článek 7 – Cíle a zásady

Článek stanoví cíle a zásady, ze kterých má vycházet politika, legislativa a administrativní praxe smluvních stran ve vztahu k regionálním či menšinovým jazykům.

Odstavec 1

Stanoví závazné povinnosti, které je třeba aplikovat vůči všem regionálním či menšinovým jazykům ve smluvním státě, a to na jejich tradičním jazykovém území a s ohledem na stav každého jazyka. Tyto cíle a zásady jsou považovány za nutný rámec pro zachování regionálních či menšinových jazyků. Neobsahují však žádné prováděcí předpisy, stát si sám volí, jakým způsobem bude tato ustanovení naplňovat.

- Uznání regionálních či menšinových jazyků jako výrazu kulturního bohatství (odst. 1 písm. a):
Stanoví význam připuštění existence jazyka a oprávněnost jeho používání, jako předběžné podmínky pro zohlednění jeho zvláštních rysů a potřeb pro opatření v jeho prospěch. Toto ustanovení nelze vykládat tak, že by mělo jít o uznání menšinového jazyka jako úředního.

Aplikace v ČR: zajištěna

Uznání menšinových jazyků jako výrazu kulturního bohatství vyplývá z Listiny. Na úrovni zákonů je speciálně obsaženo v zákoně č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „menšinový zákon“), jakož i dalších zvláštních zákonech, upravujících dílčí práva příslušníků národnostních menšin. Na úrovni politické je tato zásada obsažena v čl. 14 Kulturní politiky ČR schválené usnesením vlády ČR ze dne 10. ledna 2001 č. 40.

- Respektování zeměpisné oblasti každého regionálního či menšinového jazyka (odst. 1 písm. b):
Akcentuje význam geografického vymezení území, v němž se jazyk používá, pro praktickou realizaci ochrany a podpory jazyka, s cílem zajistit, aby stávající nebo nové územněsprávní členění nebylo na překážku podpoře příslušného regionálního či menšinového jazyka.

Aplikace v ČR: zajištěna

Právní řád České republiky tyto oblasti nijak blíže nespecifikuje a s ohledem na strukturu obyvatelstva (dle sčítání lidu je většina uživatelů menšinových jazyků usídlena dispersně po celém území státu), nelze v ČR o takových oblastech prakticky ani mluvit. Vzhledem k tomu, že naprosté většině jazyků je ochrana poskytována v rámci celého území ČR, nebrání správní členění státu ochraně a podpoře těchto jazyků. Jedinou výjimkou je polská menšina na území okresů Frýdek-Místek a Karviná (Moravskoslezský kraj), kde bude při přijímání příslušných opatření brán ohled na výsledky posledního sčítání lidu a procentuelní i absolutní zastoupení polsky hovořícího obyvatelstva v daných oblastech, což dává dostatečné záruky v respektování zeměpisné oblasti.

- Potřeba odhodlaného jednání za účelem podpory těchto jazyků (odst. 1 písm. c):
Zdůrazňuje, že nestačí pouhá nediskriminace regionálních či menšinových jazyků, ale je třeba, aby stát uplatňoval ve prospěch těchto jazyků i určitá pozitivní opatření, jako výraz podpory směřující k jejich zachování.

Aplikace v ČR: zajištěna

Právní řád České republiky, v souladu s již dříve přijatou Rámcovou úmluvou o ochraně národnostních menšin a menšinovým zákonem, poskytuje všem národnostním menšinám ochranu i na úrovni podpory užívání menšinových jazyků. Jde zejména o podporu vzdělávání,

vydávání periodického tisku v menšinových jazycích, podporu kulturních aktivit v menšinových jazycích apod.

- Usnadňování či podpora užívání menšinového jazyka, v ústní i písemné formě, ve veřejném i soukromém životě (odst. 1 písm. d):

Doporučuje přijmout opatření pro usnadnění užívání regionálních či menšinových jazyků slovem i písmem, v soukromém i společenském životě, tzn. i na úřadech, při společenských akcích atd. Toto ustanovení je třeba aplikovat s přihlédnutím k situaci každého jazyka.

Aplikace v ČR: zajištěna

Vzhledem k tomu, že právní řád České republiky neupravuje otázku úředního jazyka, nejsou z formálního hlediska příslušníkům národnostních menšin kladeny překážky v používání mateřského jazyka v ústní ani písemné formě. Svoboda užívání jazyka v soukromém životě, na veřejnosti, včetně společenských aktivit, je zaručena Listinou. Rozdíly v podpoře jazyků na úrovni vzdělávání existují na základě rozdílné situace těchto jazyků. Užívání menšinových jazyků v oblasti médií je podporováno prostřednictvím dotačních programů Ministerstva kultury. V oblastech státní správy, veřejné správy a justice upravují možnost užívání těchto jazyků příslušné zákony. Podrobný výčet legislativních opatření je obsažen v komentáři k části III Charty.

- Zachování a rozvíjení vazeb v oblastech, jež jsou předmětem této Charty (odst. 1 písm. e):

Aplikace v ČR: zajištěna

Vztahy mezi skupinami užívajícími menšinový jazyk a jinými skupinami ve státě hovořícími jazykem, jenž je užíván ve stejné nebo obdobné formě, jakož i navazování kulturních vztahů s jinými skupinami ve státě užívajícími odlišné jazyky. Podle platné právní úpravy o sdružování zřizují příslušníci národnostních menšin bez omezení své organizace - občanská sdružení, která rozvíjejí činnost jako nestátní neziskové organizace národnostních menšin. V rámci občanských aktivit jsou zřizovány spontánně různé typy organizací, které deklarují určitý národnostně menšinový program. Ministerstvem vnitra je registrováno více než 400 těchto občanských sdružení, ovšem praktickou činnost v tomto směru vykonává zhruba jedna třetina. Spolupráce těchto organizací a jejich aktivit je podporována prostřednictvím dotačních programů příslušných ministerstev. Vzájemná spolupráce příslušníků národnostních menšin je státem mj. podporována prostřednictvím Rady, která je nejen poradním orgánem vlády, ale také informační platformou, v rámci které se zástupci menšin vzájemně setkávají a informují o svých aktivitách. Podobnou roli na regionální a místní úrovni sehrávají výbory pro národnostní menšiny.

- Poskytování vhodných forem a prostředků pro výuku a studium těchto jazyků (odst. 1 písm. f):

Aplikace v ČR: zajištěna

Podpora vzdělávání v menšinových jazycích je zakotvena ve školském zákoně, zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, účinném od 1. ledna 2005. Podporu vzdělávání v menšinových jazycích, které nenaplnují podmínky pro zřízení samostatných menšinových škol, zajišťuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy dotačním programem na podporu vzdělávání v menšinových jazycích a multikulturní výchovy. Detailní informace viz komentář k části III Charty.

- Poskytování možností, aby se osoby, které neovládají regionální či menšinový jazyk a žijí v oblasti, kde je užíván, mohly, pokud si to přejí, tomuto jazyku učit (odst. 1 písm. g):

Aplikace v ČR: zajištěna

Podpora poskytování možností vzdělávat se v menšinových jazycích je zaštitěna dotačním programem na podporu vzdělávání v menšinových jazycích a multikulturní výchovy Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, který mohou mj. využít organizace

národnostních menšin pro zajištění jazykových kurzů, a to jak pro příslušníky své menšiny, tak i pro zájemce z řad většinové společnosti. Možnost učit se těmto jazykům je také zajištěna v rámci státních jazykových škol, které běžně nabízejí možnost studia menšinových jazyků v rámci svých programů.

- Prosazování studia a výzkumu těchto jazyků na vysokých školách nebo podobných institucích (odst. 1 písm. h):

Aplikace v ČR: zajištěna

Všechny menšinové jazyky, s výjimkou rusínštiny, je možné studovat v rámci akreditovaných programů vysokých škol. Výzkum menšinových jazyků na vysokých školách je podporován např. prostřednictvím poskytování dotací ze státního rozpočtu veřejným vysokým školám na vědeckou a výzkumnou činnost spojenou s akreditovanými studijními programy, dle zákona o vysokých školách. Dále prostřednictvím poskytování účelových dotací ze státního rozpočtu na řešení projektů v oblasti výzkumu a vývoje podle zákona č. 300/1992 Sb., o státní podpoře výzkumu a vývoje, ve znění pozdějších předpisů.

- Prosazování vhodných forem mezistátní výměny (odst. 1 písm. i):

Aplikace v ČR: zajištěna

Prosazování vhodných forem mezistátní výměny je realizováno prostřednictvím samosprávy obcí, upravené v zákoně č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů, zákoně č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), ve znění pozdějších předpisů, a v zákoně č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů. Na centrální úrovni má Česká republika sjednány mezinárodní dohody v oblasti kultury se všemi sousedními zeměmi i zeměmi, kde je používán jazyk příslušné národnostní menšiny. Zástupci Ministerstva kultury jsou členy mezivládních komisí pro přeshraniční spolupráci, působících v gesci Ministerstva zahraničních věcí, které rozvoj přeshraniční spolupráce podporují. Podrobné informace viz část III Charty.

Odstavec 2

Stanoví nejen závazky pro odstranění diskriminace uživatelů regionálních či menšinových jazyků, ale také podporu přijetí zvláštních opatření v jejich prospěch, směřující k podpoře rovnosti mezi uživateli těchto jazyků a ostatním obyvatelstvem. Účelem není zavést úplnou rovnoprávnost jazyků, při podpoře se má opět vycházet z jejich aktuální situace. Výkladová zpráva k Chartě dále zdůrazňuje, že zejména nelze vykládat jako diskriminaci přijetí opatření ve prospěch používání úředního jazyka, pouze proto, že stejná opatření nebyla přijata ve prospěch těchto jazyků.

Aplikace v ČR: zajištěna

Ochrana před diskriminací v právním řádu České republiky vyplývá mj. z Ústavy a Listiny. Na mezinárodní úrovni pak ochrana před diskriminací vyplývá z plnění zásad stanovených Rámcovou úmluvou o ochraně národnostních menšin a Mezinárodní úmluvou OSN o odstranění všech forem rasové diskriminace, dokumenty, jimiž je Česká republika vázána. V právním řádu České republiky neexistuje úprava úředního jazyka, což lze vykládat jako opatření ve prospěch užívání menšinových jazyků, kdy volba komunikačního jazyka na různých úrovních veřejného života závisí na vzájemné dohodě zúčastněných. Specifické zákony upravují jednacím jazyk na některých úrovních úředního styku, což je v souladu s výkladem tohoto odstavce.

Odstavec 3

Zavazuje smluvní strany k podpoře vzájemného porozumění mezi všemi jazykovými skupinami v zemi, zejména tak, že zahrnou úctu, porozumění a toleranci vůči regionálním či

menšinovým jazykům mezi cíle výchovy a vzdělávání a budou podporovat hromadné sdělovací prostředky, aby sledovaly tytéž cíle.

Aplikace v ČR: zajištěna

Naplnění tohoto ustanovení je právně zaštiťeno zejména menšinovým zákonem, školským zákonem, zákonem o provozování rozhlasového a televizního vysílání a plněním zásad stanovených Rámcovou úmluvou o ochraně národnostních menšin. V praxi se uplatňuje toto ustanovení na úrovni vzdělávání nově zavedeným systémem tzv. rámcových vzdělávacích programů. Na úrovni hromadných sdělovacích prostředků je navázána spolupráce mezi Radou pro národnostní menšiny a příslušnými hromadnými sdělovacími prostředky.

Odstavec 4

Zavazuje smluvní strany k prosazování takové politiky vůči regionálním či menšinovým jazykům, která zohledňuje potřeby a přání jejich mluvčích. Je doporučováno zřídit v případě potřeby poradní orgány pro záležitosti související s regionálními či menšinovými jazyky.

Aplikace v ČR: zajištěna

Systém poradních orgánů, zavedený v souvislosti s implementací Rámcové úmluvy na ochranu národnostních menšin a menšinového zákona, představuje vhodné institucionální zabezpečení i pro problematiku menšinových jazyků. Poradními orgány, které akcentují potřeby mluvčích menšinových jazyků jsou výbory pro národnostní menšiny na úrovni vybraných obcí a krajů (zákon o obcích, zákon o krajích, zákon o hl. městě Praze), na celostátní úrovni je to Rada vlády pro národnostní menšiny (§ 6 zákona č. 273/2001 Sb.).

Odstavec 5

Stanoví, že smluvní strany budou uplatňovat zásady uvedené v odstavcích 1 - 4 obdobně ve vztahu k neteritoriálním jazykům, a to s ohledem na přání a potřeby mluvčích těchto jazyků a s respektem k jejich tradicím a povaze.

Aplikace v ČR: zajištěna

Vzhledem k tomu, že žádný menšinový jazyk v České republice nebyl označen za neteritoriální, není třeba se k tomuto bodu vyjadřovat.

K části III Charty

S ohledem na historický kontext, demografickou skladbu obyvatelstva a možnosti vymezení území pro plnění závazků, jsou pro zařazení do části III Charty vhodné následující jazyky:

1. Polština, která je mateřským jazykem cca 50 tis. občanů ČR, žijících zejména v oblasti Těšínského Slezska, na území okresů Frýdek-Místek a Karviná (Moravskoslezský kraj). Naplňování vybraných závazků je zajištěno příslušnými zákony a bude prováděno v obcích, kde je to vzhledem k počtu mluvčích vhodné.

2. Slovenština, která je mateřštinou cca 200 tis. občanů ČR, kteří jsou usídleni na celém území státu. Naplňování vybraných závazků není problematické díky jazykové příbuznosti slovenštiny s češtinou a legislativním úpravám, umožňujícím užívání slovenštiny v úředním styku.

Následující přehled podává detailní komentář k možnostem plnění zvolených bodů Charty pro tyto dva jazyky.

Článek 8 - Vzdělávání

Stanoví závazky v oblasti vzdělávání v menšinových jazycích, a to v závislosti na stavu každého z těchto jazyků a s ohledem na to, aby nebyla dotčena výuka úředního jazyka.

Odstavec 1

Požadavky ustanovení odst. 1 písm. a) až d) jsou pokryty ustanoveními § 13 odst. 2 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), který zajišťuje příslušníkům národnostních menšin právo na vzdělávání v jazyce národnostní menšiny, a to za podmínek stanovených v § 14.

▪ Předškolní vzdělávání (odst. 1 písm. a):

Ustanovení i) až iii) se vztahují na mateřské školy v přímé kompetenci státu, ale i na mateřské školy, které nejsou v bezprostřední kompetenci státu (iv). Ustanovení nabízejí přijetí různých úrovní závazků: od nabízení předškolního vzdělávání v příslušných regionálních či menšinových jazycích (i), přes nabízení významné části tohoto vzdělávání (ii), až po ustanovení o aplikování jedné z obou možností přinejmenším na ty žáky, jejichž rodiče to požadují (iii). U těchto ustanovení musí být splněn předpoklad, že počet dětí bude považován za dostatečně velký. Případně je možné přijmout závazek usnadňovat aplikaci předcházejících ustanovení anebo k nim podněcovat (iv).

Aplikace v ČR:

Pro polštinu lze přijmout ustanovení i) a ii) a realizovat je alternativně, v souladu se školským zákonem. Ve školním roce 2004/2005 vzdělávání zajišťovalo 35 mateřských škol v Moravskoslezském kraji.

Pro slovenštinu lze vzhledem ke stavu slovenského menšinového školství přijmout pouze ustanovení iv).

▪ Základní vzdělávání (odst. 1 písm. b):

Ustanovení zahrnují zpřístupnění výuky na základní školách příslušných regionálních či menšinových jazycích (i), zpřístupnit významnou část výuky v těchto jazycích (ii), považovat výuku příslušného jazyka za integrovanou část učebního plánu (iii), resp. aplikovat jedno z těchto opatření na ty žáky, jejichž rodiče to požadují, a to tam, kde je považován počet těchto žáků za dostatečně velký (iv).

Aplikace v ČR:

Pro polštinu lze přijmout ustanovení i) a ii) a realizovat je alternativně, v souladu se školským zákonem. Ve školním roce 2004/2005 zajišťovalo vzdělávání 26 základních škol s polským vyučovacím jazykem v Moravskoslezském kraji.

Pro slovenštinu lze vzhledem ke stavu slovenského menšinového školství přijmout pouze ustanovení iv).

▪ Střední vzdělávání (odst. 1 písm. c):

Ustanovení mají stejné znění jako v případě vzdělávání základního.

Aplikace v ČR:

Pro polštinu lze přijmout ustanovení i) a ii) a realizovat je alternativně, v souladu se školským zákonem. Ve školním roce 2004/2005 vzdělávání zajišťovalo 5 středních škol v Moravskoslezském kraji.

Pro slovenštinu nelze vzhledem ke stavu slovenského menšinového školství přijmout pro toto opatření žádné ustanovení. Slovenská menšina nemá od roku 2001 v ČR národnostní školství, o vzdělávání ve slovenském jazyce není dostatečný zájem. Kvůli nedostatečnému zájmu dětí a rodičů zanikla v roce 2001 ZŠ se slovenským vyučovacím jazykem v Karviné–Mizerově, ze stejného důvodu neuspěl ani projekt *Gymnázia M. R. Štefánika* v Praze. Uznání tohoto bodu by za stávajících podmínek bylo pouze gestem, které v dohledné době nenajde naplnění. Znění školského zákona nicméně podmínky zřízení středních národnostně menšinových škol upravuje a v případě dostatečného zájmu je možné o toto ustanovení závazky Charty rozšířit.

- Technické a odborné vzdělávání (odst. 1 písm. d):

Ustanovení mají stejné znění jako v případě vzdělávání základního.

Aplikace v ČR:

Pro polštinu lze přijmout ustanovení ii). Ve školním roce 2004/2005 vzdělávání zajišťovalo pět středních škol v Moravskoslezském kraji.

Pro slovenštinu nelze vzhledem ke stavu slovenského menšinového školství přijmout pro toto opatření žádné ustanovení.

- Univerzitní nebo jiné vysokoškolské vzdělávání (odst. 1 písm. e):

Ustanovení i) se týká zpřístupnění vysokoškolského studia v menšinových jazycích, ustanovení ii) zpřístupnění studia menšinového jazyka jako vysokoškolského oboru a iii) se vztahuje na situaci, kdy vysokoškolské studium není v bezprostřední kompetenci státu.

Aplikace v ČR:

Pro polštinu i slovenštinu lze přijmout ustanovení iii), s ohledem na studijní obory polonistiky a slovakistiky. V současnosti existuje podpora příslušných jazyků jako univerzitních oborů na území celého státu, avšak zřízení těchto oborů není v přímé kompetenci státu.

- Vzdělávání dospělých (odst. 1 písm. f):

Ustanovení i) zahrnuje závazek nabídky kurzů vedených převážně v regionálním či menšinovém jazyce, ustanovení ii) závazek nabídky takového jazyka jako odborného předmětu, ustanovení iii) se vztahuje na situaci, kdy toto vzdělávání není v bezprostřední kompetenci státu, kdy má příslušné subjekty alespoň podněcovat k zařazení těchto jazyků do vzdělávání.

Aplikace v ČR:

Další vzdělávání dospělých není v přímé kompetenci státu, subjekty které se jím zabývají mohou využít podpory státu nabízené v dotačním programu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen „MŠMT“) – Podpora vzdělávání v jazycích národnostních menšin a multikulturní výchovy, popř. dalších programů. Tento zájem však doposud ze strany polské menšiny nebyl formulován. Kurzy vzdělávání dospělých a další vzdělávání se provádí ve vztahu k pedagogickým pracovníkům prostřednictvím Polského pedagogického centra, zřízeného Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Závazek lze přijmout pouze pro polštinu.

- Výuka historie a kultury (odst. 1 písm. g):

Toto ustanovení zavazuje k opatřením ohledně zajištění výuky dějin a kultury, jejichž výrazem je regionální či menšinový jazyk.

Aplikace v ČR:

Tento závazek je Českou republikou již naplňován v souvislosti s implementací Rámcové úmluvy a nového školského zákona. Výuka historie kultury se zvláštním ohledem na národnostní menšiny, a tedy i jejich jazyky, je zakotvena v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní školy, který je klíčovým dokumentem v oblasti základního vzdělávání. Příprava Rámcového vzdělávacího programu pro gymnaziální a odborné vzdělávání probíhá v roce 2005. Pro polštinu i slovenštinu lze proto toto ustanovení přijmout.

- Vzdělávání učitelů (odst. 1 písm. h):

Toto ustanovení zavazuje k zajištění přípravy a dalšího vzdělávání učitelů, kteří zajišťují naplňování závazků plynoucích z přijatých ustanovení v rámci písm. a) až g).

Aplikace v ČR:

Vzdělávání učitelů pro polské menšinové školství je zajišťováno prostřednictvím Pedagogického centra pro polské národnostní školství, se sídlem v Českém Těšíně (činnost zahájilo v roce 1995). Jeho zřizovatelem je Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Centrum se věnuje dalšímu

vzdělávání pedagogických pracovníků a tvorbě a distribuci metodických učebních materiálů a pomůcek. Další vzdělávání učitelů také zajišťuje profesní organizace učitelů polských škol na Těšínsku - Sdružení polských učitelů („Towarzystwo Nauczycieli Polskich“), které spolupracuje s polským i českým ministerstvem školství. Pro polštinu lze proto toto ustanovení přijmout.

Vzdělávání učitelů pro slovenské menšinové školství není vzhledem k jeho současnému stavu zajišťováno. Závazek pro slovenštinu proto nelze naplnit.

- Povinnost dozoru a podávání zpráv (odst. 1 písm. i):

Ustanovení zavazuje zřídit dozorčí orgán, který bude sledovat plnění přijatých opatření pro rozvoj výuky regionálních či menšinových jazyků.

Aplikace v ČR:

Ustanovení lze v budoucnu naplnit rozšířením stávajících kompetencí orgánů státní správy. V současnosti plní funkci monitorovacího orgánu pro otázky národnostních menšin, tedy i používání menšinových jazyků, Rada vlády pro národnostní menšiny, nemá však výkonnou pravomoc. Výsledkem monitoringu jsou každoroční zprávy o situaci národnostních menšin, projednávány vládou. Funkci dozorčího orgánu může plnit Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Závazek se vztahuje na polštinu i slovenštinu.

Odstavec 2

Stanoví závazek smluvních stran podporovat vzdělávání v menšinových jazycích i na územích, kde nejsou tyto jazyky tradičně užívány, a to na všech příslušných stupních vzdělávací soustavy.

Aplikace v ČR:

V souladu s § 14 odst. 5 školského zákona, může ředitel školy se souhlasem zřizovatele stanovit ve školním vzdělávacím programu předměty nebo jejich části, v nichž se vzdělávání uskutečňuje dvojjazyčně, a to jak v českém jazyce, tak v jazyce národnostní menšiny. Tento závazek proto lze naplnit pro polštinu i slovenštinu.

Článek 9 – Soudní orgány

Odstavec 1

Týká se problematiky používání jazyka na úrovni soudních orgánů – v trestním řízení, civilním řízení a soudním řízení ve správních věcech. Používání těchto jazyků má být zajištěno s ohledem na počet osob v soudním obvodu, které používají regionální či menšinový jazyk.

Aplikace v ČR:

Právo na tlumočnicka pro toho, kdo neovládá jazyk, ve kterém se řízení vede, upravuje čl. 37 odst. 4 Listiny, čl. 96 odst. 1 Ústavy, § 9 zákona č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a také jednotlivé procesní předpisy, které dostatečně pokrývají přijaté závazky. Lze dokonce říci, že stávající legislativní úpravy zaručují ochranu uživatelům jazyků různých od češtiny před soudními orgány v mnohem širším rozsahu než Charta samotná. Překlady a tlumočení na náklady soudních orgánů jsou zajištěny všem osobám, bez ohledu na jejich příslušnost k národnostní menšině či používání určitého jazyka.

- Trestní řízení (odst. 1 písm. a):

Ustanovení zaručující ochranu regionálních či menšinových jazyků v rámci trestního řízení se vztahují na: vedení řízení v těchto jazycích (i), zaručení práva obviněného na používání těchto jazyků (ii), přípustnost podávání žádostí a důkazů v těchto jazycích (iii) a možnost

předkládání listin v těchto jazycích prostřednictvím tlumočení nebo překladu, bez toho, aby dotčeným osobám vznikly další náklady (iv).

Aplikace v ČR:

Pro trestní řízení je právo na jednání v menšinovém jazyce zajištěno zejména zákonem č. 141/1961 Sb, o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní řád“), §2 odst. 14, § 28, § 55 odst. 4 a § 151. Zákon stanoví, že právo na tlumočení má ten, kdo prohlásí, že neovládá český jazyk. Pod toto právo spadá i možnost předkládání listin v menšinovém jazyce. Náklady spojené s trestním řízením hradí správní orgán. Vzhledem k této legislativní úpravě lze proto pro polštinu i slovenštinu přijmout ustanovení ii), iii) a iv).

▪ Občanskoprávní řízení (odst. 1 písm. b):

Ustanovení zaručující ochranu regionálních či menšinových jazyků v rámci občanskoprávního řízení se vztahují na: vedení řízení v menšinovém jazyce (i), povolení užívat tohoto jazyka před soudem, aniž by účastníkovi vznikly další náklady (ii), povolení předkládat listiny v těchto jazycích prostřednictvím tlumočení nebo překladu (iii).

Aplikace v ČR:

Dle § 18 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, mají účastníci řízení právo jednat před soudem ve své mateřštině. §141 odst. 2 dále stanoví, že náklady spojené s tím, že účastník jedná ve své mateřštině platí stát. Vzhledem k této legislativní úpravě lze proto pro polštinu i slovenštinu přijmout ustanovení ii) a iii).

▪ Soudní řízení ve správních věcech (odst. 1 písm. c):

Ustanovení zaručující ochranu regionálních či menšinových jazyků v rámci řízení ve správních věcech se vztahují na: vedení řízení v menšinovém jazyce (i), povolení užívat tohoto jazyka před soudem, aniž by účastníkovi vznikly další náklady (ii), povolení předkládat listiny v těchto jazycích prostřednictvím tlumočení nebo překladu (iii).

Aplikace v ČR:

Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů, upravuje možnost používání jiného než českého jazyka, v tom smyslu, že soud je povinen poskytnout účastníkům správního řízení stejné možnosti k uplatnění jejich práv. Náklady spojené s přibráním tlumočnicka hradí stát (§ 36 odst. 2). Ve smyslu tohoto zákona lze pro polštinu i slovenštinu přijmout ustanovení ii) a iii).

Úprava se dotýká i řízení ve správních věcech soukromoprávní povahy, kdy dle § 245 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, se § 18 soudního řádu správního použije i v tomto soudním řízení.

Odstavec 2

Zahrnuje odstupňované závazky ve vztahu k platnosti právních listin vyhotovených v regionálním či menšinovém jazyce. Zavazuje smluvní strany k tomu, aby nepopíraly platnost těchto listin pouze proto, že jsou sepsány v těchto jazycích. Dle výkladové zprávy ustanovení však nepopírá požadavek dalších formalit, například připojení příslušných ověření v úředním jazyce.

Aplikace v ČR:

Platnost vnitrostátních právních listin náš právní řád obecně nepopírá, pouze je v určitých případech vyžadováno předložení ověřeného překladu do českého jazyka. Za podmínek § 16 odst. 4 nového správního řádu může být podání učiněno i přímo v jazyce národnostní menšiny. Ustanovení lze pro polštinu i slovenštinu přijmout na úrovni závazku vyplývajícího z odst. 2 písm. a).

Odstavec 3

Se týká překladů právních textů a nejdůležitějších zákonů, které se týkají uživatelů regionálních či menšinových jazyků do těchto jazyků. Výraz „nejsou-li tyto dokumenty poskytnuty jinak“ se týká případů, kdy text již v regionálních či menšinových jazyků existuje, protože byl již přeložen do podobného či stejného jazyka, který je úředním jazykem jiného státu.

Aplikace v ČR:

Problematiku řeší částečně zákon č. 309/1999 Sb., o Sbírce zákonů a o Sbírce mezinárodních smluv, ve znění pozdějších předpisů, který upravuje (§ 6) zveřejňování mezinárodních smluv nejen v českém jazyce, ale také jazyce rozhodném podle mezinárodního práva pro jejich výklad. Tento rozhodný jazyk však nemusí být jazykem národnostní menšiny. Zákony jsou ve Sbírce zákonů vyhlášovány pouze v českém jazyce. Do menšinových jazyků je přeložen pouze menšinový zákon (273/2001 Sb.). Česká republika toto ustanovení pro žádný jazyk nepřijme.

Článek 10 – Orgány veřejné správy a veřejné služby

Stanovuje možnost používání regionálních či menšinových jazyků při styku s veřejnými orgány a ve veřejných službách, což je důležité zejména pro postavení těchto jazyků, jejich rozvoj a zachování jejich terminologického potenciálu. Výkladová zpráva k Chartě nespécifikuje, na jakých úřadech a jaké konkrétní služby mají být v těchto jazycích poskytovány. Tato volba je na každém státu, který má volit priority pro podporu jednotlivých regionálních či menšinových jazyků dle své jazykové strategie. Smluvní strany mají při realizaci ustanovení možnost rozhodnout, zda v konkrétním případě existují okolnosti, pro které je vhodné ustanovení na daném území uplatnit, Charta sama uvádí, že se smluvní strany k zajištění těchto ustanovení zavazují jen „pokud to bude možné“.

Odstavec 1

Smluvní strany se zde zavazují, že v rámci správních a samosprávních celků, v nichž je to vzhledem k počtu obyvatel opodstatněné zajistí, poskytnou či dovolí následující:

- Orgány centrální veřejné správy (odst. 1 písm. a):

Závazky se týkají centrálních orgánů veřejné správy. Smluvní strany se zavazují zajistit, v závislosti na stavu každého jazyka a počtu obyvatel, pro které je takové opatření opodstatněné, některý z uvedených bodů: užívání regionálních či menšinových jazyků na úrovni těchto orgánů (i); schopnost, alespoň některých zaměstnanců zainteresovaných orgánů, jednat v těchto jazycích (ii); možnost podávat ústní i písemné žádosti v těchto jazycích a dostávat v nich odpovědi (iii); možnost podávat ústní a písemné žádosti v těchto jazycích (iv), možnost právoplatně předkládat listiny v těchto jazycích (v).

Aplikace v ČR:

Jednací jazyk správního řízení je upraven v § 16 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád (dále jen „správní řád“), který nabude účinnosti 1. ledna 2006. Ten umožňuje podle § 16 odst. 1, aby účastníci jednali a předkládali listiny nejen v jazyce českém, ale i jazyce slovenském. V § 16 odst. 4 dále uvádí, že občan příslušející k národnostní menšině, která tradičně a dlouhodobě žije na území České republiky, má před správním orgánem právo činit podání a jednat v jazyce své národnostní menšiny, náklady na tlumočení a pořízení překladu nese správní orgán.

Úřední jazyk v řízení podle zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů, upravuje jeho § 3 a může jím být nejen jazyk český ale i jazyk slovenský. Podle odst. 2 tohoto paragrafu mohou občané České republiky příslušející

k národnostním a etnickým menšinám jednat před správcem daně ve svém jazyce, musí si však obstarat tlumočníka zapsaného v seznamu tlumočnicků. Náklady na tohoto tlumočníka nese správce daně.

Podle § 71 odst. 3 zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, se před živnostenským úřadem jedná v jazyce českém, přičemž občané České republiky příslušející k národnostním a etnickým menšinám mohou jednat před živnostenským úřadem ve svém jazyce, musí si však na náklady živnostenského úřadu obstarat tlumočníka zapsaného v seznamu tlumočnicků.

Podmínky pro bod ii nejsou v právním řádu ČR zakotveny. Je ale možné využívat dle § 16 správního řádu tlumočníka na náklady správního orgánu. Bod iii) a iv) v otázce podávání žádostí řeší opět § 16 správního řádu.

Ve vztahu ke slovenštině je plněn bod v), dle odst. 1 § 16 mohou být písemnosti ve správním řízení obecně předkládány v jazyce českém nebo slovenském. Odst. 2 § 16 stanoví, že písemnosti vyhotovené v cizím jazyce musí účastník řízení předložit v originálním znění a současně v úředně ověřeném překladu do jazyka českého, pokud správní orgán nesdělí účastníkovi řízení, že takový překlad nevyžaduje. Otázka přijetí písemnosti v jiném jazyce závisí tedy na rozhodnutí příslušného orgánu, přičemž podle § 3 odst. 1 zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, se veškerá písemná podání předkládají v češtině nebo slovenštině a listinné důkazy musí být opatřeny úředním překladem do jednoho z těchto jazyků.

Listiny vystavené orgány cizího státu musí být předkládány s úředním překladem (například § 22 zákona č. 40/1993 Sb. nebo § 57 zákona č. 301/2000 Sb.). Podle § 3 odst. 3 písm. c) zákona č. 41/1993 Sb. při ověřování shody opisů nebo kopie s listinou a o ověřování pravosti podpisu příslušný úřad neprovede vidimaci, jestliže je listina psána v jiném než českém či slovenském jazyce a neovládá-li pověřený pracovník jazyk, v němž je listina pořízena.

Z výše uvedeného vyplývá, že na úrovni centrálních orgánů státní správy lze pro slovenštinu přijmout závazky vyplývající z bodu iv) a v). Pro polštinu, kde zákon upravuje možnost přizvání tlumočníka a zajištění překladů, lze přijmout závazky vyplývající z bodu iv).

- Překlady často užívaných úředních textů a formulářů (odst. 1 písm. b):

Ustanovení má zajistit poskytování často užívaných úředních textů a formulářů v regionálních či menšinových jazycích. Charta ani její výkladová zpráva nestanoví doporučené typy formulářů, ani to, jaký počet často užívaných textů je dostačující pro naplnění tohoto závazku. Rozhodnutí je na straně státu, který jím má opět deklarovat svou jazykovou politiku vůči regionálním či menšinovým jazykům.

Aplikace v ČR:

Překlady formulářů a často užívaných textů jsou v právním řádu zohledněny zejména v zákonech dotýkajících se voleb: § 15 odst. 4 zákona č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu ČR, ve znění pozdějších předpisů, a § 27 odst. 3 zákona č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů, ve znění zákona č. 273/2001 Sb., § 29 odst. 3 zákona č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů, § 25 odst. 4 správního řádu, § 10 a § 13 odst. 1 zákona č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů. Překlady formulářů jsou užívány dále při sčítání lidu apod.

Naplnění tohoto ustanovení by si v praxi vyžádalo změnu řady zákonů, např. zákona č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 329/1999 Sb., o cestovních dokladech, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů (zákon o evidenci obyvatel), ve znění pozdějších předpisů, a jeho prováděcích předpisů (vyhlášky č. 296/2004 Sb. a vyhlášky č. 642/2004 Sb.). Musely by se připravit nové vzory tiskopisů v kompetenci MPSV a dalších resortů, vydávaných doposud jen v českém jazyce, což by

mohlo vyžadovat vysoké finanční náklady, přestože distribuce takových překladů a formulářů by mohla být díky internetovému portálu státní správy (jak potvrdilo MI) poměrně jednoduchá. S ohledem na předpokládané finanční zatížení tento závazek nelze přijmout pro slovenštinu ani polštinu.

- Vystavování listin v regionálních či menšinových jazycích (čl. 10 odst. 1 písm. c):

Zavazuje smluvní stranu k tomu, že povolí orgánům centrální veřejné správy vystavovat listiny v regionálních či menšinových jazycích.

Aplikace v ČR:

Právní řád ČR výslovně nevyklučuje vystavování listin v jiných jazycích než českém. V § 16 odst. 1 správního řádu se však pro vyhotovování písemností předpokládá český jazyk. Přijetí tohoto ustanovení by mohlo opět vyžadovat vysoké vstupní finanční náklady a potřebu zvýšení jazykových znalostí zaměstnanců správních orgánů vykonávajících příslušné agendy. Proto tento závazek není navrhován k přijetí.

Odstavec 2

Závazky se týkají orgánů místní či regionální veřejné správy. Smluvní strany se zavazují, že dovolí nebo budou podporovat, v závislosti na stavu každého jazyka a počtu obyvatel, pro které je takové opatření opodstatněné, některý z uvedených bodů: užívání regionálních či menšinových jazyků na úrovni těchto orgánů (a); možnost podávání ústních nebo písemných žádostí v regionálních či menšinových jazycích (b); vydávání úředních písemností na regionální úrovni i v těchto jazycích (c); vydávání úředních písemností na místní úrovni i v těchto jazycích (d); užívání regionálních či menšinových jazyků při jednáních na regionální úrovni, avšak bez vyloučení úředního jazyka (e); užívání regionálních či menšinových jazyků při jednáních na místní úrovni, avšak bez vyloučení úředního jazyka (f); užívání nebo přijetí tradiční a správné formy místních názvů v těchto jazycích, případně vedle názvu v úředním jazyce (g).

Aplikace v ČR:

K čl. 10 odst. 2 písm. a) až d) platí obdobně, co bylo uvedeno k čl. 10 odst. 1. Odst. 2 má ovšem volnější dikci, protože v odst. 1 smluvní strany „zajistí“, zatímco podle odst. 2 smluvní strany dovolí nebo budou podporovat (ČR se tímto přiklání spíše k pasivní než aktivní podpoře). K písm. e) a f) je potřeba poznamenat, že v ČR neexistuje obecná právní úprava úředního jazyka a otázka toho, jak budou mezi sebou jednat jednotlivé osoby ve shromážděních regionálních nebo místních orgánů, není zákonem regulována. Písm. g) je upraveno v § 29 odst. 2 obecního zřízení, které stanoví, za jakých podmínek jsou užívány dvojjazyčné názvy a označení v obcích. Vzhledem ke stávajícím právním úpravám lze pro polštinu i slovenštinu přijmout závazky vyplývající z bodu b), e), f). Pro polštinu dále bod g). Finanční náklady obcí, vyplývající z plnění těchto závazků pro polštinu, budou zohledněny ve státním rozpočtu. Je navrhováno, aby do návrhu zákona o státním rozpočtu České republiky na rok 2007 a další léta, rozpočtové kapitoly Všeobecná pokladní správa, byla zapracována položka určená na dotace vybraným obcím na výdaje spojené s prováděním Charty v celkové výši do 5 000 tis. Kč. Aktualizovaný seznam dotčených obcí bude předkládán v rámci každoročně vládou projednávaných zpráv o situaci národnostních menšin.

Odstavec 3

Zavazuje smluvní stranu k tomu, že na úrovni veřejných služeb zajistí či dovolí následující ustanovení: zajistí užívání regionálních či menšinových jazyků při poskytování určité služby (a); dovolí podávání žádostí a obdržení odpovědi v těchto jazycích (b); povolí podávání žádostí v těchto jazycích (c). Ustanovení souvisejí věcně s předchozími odstavci. Mohou se týkat také právnických osob zřízených obcemi a kraji pro výkon jejich samostatné působnosti

(bydlení, doprava, zásobování vodou atd.). Charta nespécifikuje konkrétní služby, jde opět o rozhodnutí státu a naplňování jeho jazykové politiky na konkrétním území, kde je to vzhledem k počtu uživatelů jazyka vhodné a oprávněné.

Aplikace v ČR:

Doplnění k článku 10, odst. 3 písm. b) a c) a odst. 4 písm. a). Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, stanoví v § 68 odst. 6, že veškerá písemná podání v řízení o dávkách se předkládají v češtině; listinné doklady v jiných jazycích musí být opatřeny úředním překladem do češtiny, pokud orgán o dávkách rozhodující v odůvodněných případech od tohoto překladu neupustí. Obdobně zní ustanovení zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, § 123 písm. d).

Vzhledem k finančnímu zatížení, které předpokládá „zajištění“ užívání regionálních či menšinových jazyků, byť jen ve službách na místní úrovni, je možné pro slovenštinu a polštinu přijmout pouze závazky plynoucí z bodu c). Lze však předpokládat, že na místní úrovni bude při poskytování služeb užíváno těchto jazyků spontánně, protože jejich mluvčí jsou často zároveň poskytovateli služeb.

- Specifika provádění odst. 1-3 (čl. 10 odst. 4):

Smluvní strany se zavazují, že přijmou některé z následujících opatření za účelem provádění přijatých ustanovení z předchozích odstavců: překlady a tlumočení (a); nábor a přípravu zaměstnanců do příslušných úřadů s ohledem na závazky plynoucí z odst. 1 až 3 (b); pokud možno kladné vyřízení žádostí zaměstnanců veřejné správy, kteří ovládají regionální či menšinový jazyk, žádají-li, aby byli zaměstnání na území, kde je tento jazyk užíván (c).

Aplikace v ČR:

Otázku zabezpečení tlumočení právní řád upravuje (viz výše, aplikace k čl. 10 odst. 1 písm. a). Otázku obsazování pracovních míst (ohled na jazykové znalosti) řeší, vedle zákoníku práce (který vychází ze zásady nediskriminace) a zákona č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků a o změně některých zákonů, ve znění zákona č. 46/2004 Sb., interní předpisy orgánů veřejné správy. Zařazení kvalifikačních požadavků na úřednická místa ve vybrané oblasti nelze chápat jako diskriminační opatření, stejně tak vyhovění žádosti ze strany zaměstnance o přeřazení do oblasti, kde je používán menšinový jazyk, který ovládá. Pro slovenštinu i polštinu lze přijmout závazky plynoucí z bodu a).

- Užívání příjmení v regionálních či menšinových jazycích (čl. 10 odst. 5):

Ukládá smluvní straně závazek, že bude na žádost dotčených osob dovolovat užívání nebo přijímání příjmení v regionálních nebo menšinových jazycích.

Aplikace v ČR:

Podmínky užívání jména příjmení v menšinovém jazyce upravuje zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů, konkrétně § 69 odst. 2. V praxi je tento závazek naplňován ve vztahu ke všem menšinovým jazykům. Ustanovení lze proto přijmout pro polštinu i slovenštinu.

Článek 11 – Hromadné sdělovací prostředky

Zaměřuje se na podporu užívání regionálních či menšinových jazyků v médiích. Přijatá opatření mají být ve prospěch uživatelům těchto jazyků na příslušných zeměpisných územích státu.

Odstavec 1

Zahrnuje opatření k podpoře vysílání v menšinových jazycích na úrovni rozhlasu a televize (a-c), výroby a distribuce zvukových a audiovizuálních nahrávek (d-f); podpory přípravy novinářů a jiných pracovníků v této oblasti (g).

Odstavec 2

Stanovuje zajištění svobody přímého příjmu vysílání ze sousedních zemí v jazyce obdobném regionálnímu či menšinovému jazyku a dále svobodu projevu a svobodný tok informací v tisku v těchto jazycích.

Odstavec 3

Požaduje garanci toho, aby zájmy uživatelů regionálních či menšinových jazyků byly zastoupeny nebo vzaty v úvahu v orgánech, jejichž posláním je zajistit svobodu a pluralitu sdělovacích prostředků.

Aplikace v ČR:

Právní předpisy upravují dostatečným způsobem otázku vztahu hromadných sdělovacích prostředků k národnostním menšinám. Zákon č. 483/1991 Sb., o České televizi, ve znění pozdějších předpisů, stanoví, že mezi povinnosti ČT patří podle § 2 odst. 2 písm. c) vytváření a šíření programů a poskytování vyvážené nabídky pořadů pro všechny skupiny obyvatel se zřetelem na svobodu jejich náboženské víry a přesvědčení, kulturu, etnický nebo národnostní původ, národní totožnost, sociální původ, věk nebo pohlaví tak, aby tyto programy a pořady odrážely rozmanitost názorů a politických, náboženských, filozofických a uměleckých směrů, a to s cílem posílit vzájemné porozumění a toleranci a podporovat soudržnost pluralitní společnosti, a dále podle ustanovení § 2 odst. 2 písm. d) má za úkol rozvíjení kulturní identity obyvatel České republiky, včetně příslušníků národnostních nebo etnických menšin. Obdobné, i když méně podrobné ustanovení, obsahuje i zákon č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, ve znění pozdějších předpisů, který se nevztahuje pouze na vysílatele ze zákona (ČT, ČRo), ale i na ostatní provozovatele televizního a rozhlasového vysílání. Závazek odst. 2 je v současnosti plněn. Vnitrostátně je toto právo zaručeno čl. 17 Listiny, ve vztahu k menšinám pak rovněž čl. 25 Listiny. Totéž platí i pro „svobodný tok informací“. Tuto oblast rovněž pokrývá směrnice EU „Televize bez hranic“. K odst. 3 je třeba uvést, že dohled nad naplňováním zákona včetně dodržování povinností vůči národnostním a etnickým menšinám má Rada pro rozhlasové a televizní vysílání, která má možnost za neplnění této povinnosti sankcionovat v zákonem stanovených případech. Zohlednění zájmů příslušníků národnostních menšin zajišťuje také Rada vlády pro národnostní menšiny, jejímž prostřednictvím dochází k dialogu zástupců národnostních menšin se zástupci hromadných sdělovacích prostředků.

Pokud jde o užívání menšinových jazyků ve veřejnoprávní TV a pořady o národnostních menšinách v praxi, v jejím vysílání je od roku 2004 je vysílán týdeník *Babylon*, který vyrábí Televizní studio Ostrava, dále multikulturně zaměřený pořad o menšinách *Velký vůz* České televize Praha. Do dramaturgické skladby pořadů ČT patřil v letech 1990 až 1999 též samostatný romský magazín *Romale*, který pak nahradily multikulturně zaměřené pořady ČT. Přes výše uvedené vyjadřují zástupci národnostních menšin stále nespokojenost s prostorem, který Česká televize menšinovým pořadům věnuje. Na úrovni Českého rozhlasu je menšinovým pořadům dáván větší prostor, což je ve srovnání s technickou náročností televizního vysílání pochopitelné. Zástupce slovenské menšiny se vyjádřil skepticky k možnostem zavedení pravidelného slovenského programu, což je dlouhodobým cílem slovenské menšiny, bez toho, aby byl tento požadavek upraven legislativně.

Pro slovenštinu lze přijmout v rámci odst. 1 závazky písm. a) iii – zajištění vysílání televizních a rozhlasových programů v těchto jazycích; písm. b) ii) – podpora pravidelného vysílání rozhlasových programů v těchto jazycích; písm. d) – podpora výroby a distribuce nahrávek v těchto jazycích; písm. e) i) – podpora zřízení či zachování alespoň jedné novin a odst. 2.

Pro polštinu lze obdobně jako v případě slovenštiny přijmout v rámci odst. 1 závazky písm. a) iii, písm. b ii), písm. d, písm. e i) a odst. 2. Navíc lze přijmout závazek písm. c ii) – zavazující podporovat nebo napomáhat pravidelnému vysílání televizních programů v těchto jazycích.

Článek 12 – Kulturní činnost a kulturní zařízení

Článek zavazuje smluvní státy k tomu, aby v rámci svých pravomocí dbaly na zajištění odpovídajícího místa regionálních či menšinových jazyků v rámci v činností kulturních zařízení.

Odstavec 1

Pokrývá řadu ustanovení na podporu užívání těchto jazyků při kulturní činnosti na území, kde se tyto jazyky používají a mají-li k tomu veřejné orgány pravomoci a působnost: písm. a) podpora různých forem aktivit typických pro dané jazyky; b) zpřístupnění děl v těchto jazycích prostřednictvím podpory překladů apod.; c) podpora překladů jiných děl do menšinových jazyků; d) zajištění užívání těchto jazyků při kulturních akcích; e) podpora opatření zajišťujících pracovníky ovládající menšinový i úřední jazyk v orgánech pověřených organizací kulturních aktivit; f) podpora přímé účasti uživatelů těchto jazyků na plánování kulturní činnosti; g) podpora shromažďování a archivování děl v menšinových jazycích; h) financování a podpora překladů terminologických výzkumů v případě potřeby.

Odstavec 2

Týká se zajišťování vhodné kulturní činnosti, v souladu s odst. 1, na jiných územích státu, než kde jsou tradičně užívány tyto jazyky.

Odstavec 3

Zavazuje strany k prezentaci kultury, která je výrazem těchto jazyků v rámci své kulturní politiky v zahraničí.

Aplikace v ČR:

Ustanovení tohoto článku se dotýkají zejména pravomocí obcí a krajů jako zřizovatelů knihoven, kulturních zařízení atd. a také činnosti podle zákona č. 499/2004 Sb., archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů. Charta sice zavazuje stát, avšak některé ze závazků se obracejí přímo k samosprávě. Nicméně zajištění většiny ustanovení odst. 1 (a, b, c, f, g, h) lze do jisté míry plnit v rámci grantové politiky na základě finančních možností rozpočtové kapitoly Ministerstva kultury, které každoročně vyhlašuje dotační program na podporu aktivit příslušníků národnostních menšin žijících v ČR. Okruh dotovaných činností zahrnuje umělecké aktivity, vzdělávací a výchovné aktivity v kulturních oborech, dokumentaci národnostní kultury a publikační činnost. Dotace ze státního rozpočtu může být poskytnuta na projekt zaměřený na kulturní aktivity jakékoliv národnostní menšiny na území celé ČR, což naplňuje ustanovení odst. 2. Zástupce slovenské menšiny zdůraznil význam bodu 1 b), napomáhání zpřístupňování děl překlady apod. Přestože se tak, jak bylo uvedeno výše, v mnoha případech děje, není přístup státu v tomto směru systémový, přijetí tohoto závazku proto není vhodné. K bodu g) je třeba zdůraznit, že nelze předpokládat, že by se pro účely archivování děl vytvořených v menšinovém jazyce zřizoval nový archiv. V oblasti kultury Ministerstvo kultury finančně mj. podporuje dokumentační střediska polské a slovenské menšiny, Muzeum romské kultury a dále dokumentační střediska maďarské, ukrajinské a německé menšiny, dle finančních možností je podporováno i vydávání literatury vytvořené v menšinových jazycích.

Pro slovenštinu i polštinu lze naplnit body odst. 1 a), f), g), odst. 2 a 3.

Článek 13 – Hospodářský a společenský život

K podpoře užívání regionálních či menšinových jazyků v hospodářském a společenském životě se přistupuje s vědomím, že v systémech charakteristických pro země Rady Evropy se zasahování veřejných úřadů do hospodářského a společenského života omezuje zejména na vydávání zákonů a předpisů. Závazky uvedené v tomto článku se zejména snaží odstranit opatření trestající či odrazující od používání takových jazyků a dále navrhuje řadu podpůrných opatření.

Odstavec 1

Specifikuje závazky na celostátní úrovni:

- Pracovní smlouvy a technická dokumentace (odst. 1 písm. a):

Týká se závazku odstranit v celostátním měřítku z právního řádu ustanovení, která by bezdůvodně zakazovala či omezovala užívání regionálních či menšinových jazyků v písemnostech souvisejících s hospodářským a sociálním životem. Zejména v pracovních smlouvách a technické dokumentaci.

- Vnitropodnikové předpisy a soukromé listiny (odst. 1 písm. b):

V celostátním měřítku zakáže zařazování ustanovení vylučujících nebo omezujících užívání těchto jazyků do interních podnikových předpisů a soukromých listin.

- Užívání jazyků v hospodářských a společenských aktivitách (odst. 1 písm. c):

V celostátním měřítku vystupovat proti praktikám, které mají odradit od užívání regionálních či menšinových jazyků v souvislosti s touto činností.

Přijetím ustanovení písm. d) stát deklaruje usnadňování a podporu užívání regionálních či menšinových jazyků jinými prostředky než těmi, které jsou uvedeny výše.

Aplikace v ČR:

Účastníci pracovněprávních vztahů uskutečňují své pracovní úkony zpravidla podle zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů. Tento předpis volbu jazyka neřeší, proto je volba jazyka v dispoziční volnosti účastníků. Ustanovení odst. 1 písm. c je zakotveno také v zákoníku práce, který v § 1 odst. 4 upravuje zákaz přímé i nepřímé diskriminace mj. z důvodu rasového nebo etnického původu, národnosti a jazyka. Žádný z předpisů v gesci MPO neobsahuje diskriminační ustanovení ve vztahu k jazykům menšin. Jediným předpisem upravujícím řízení před správním orgánem v českém jazyce je živnostenský zákon, který umožňuje občanům ČR, příslušníkům náležejícím k jazykovým menšinám vést jednání před úřadem ve svém jazyce za účasti tlumočníka, a to na náklady živnostenského úřadu.

Vzhledem k tomu, že doposud nebyl schválen antidiskriminační zákon, nelze se prozatím zavázat k plnění odst. 1 písm. b. Interní podnikové předpisy jsou nicméně upraveny § 21 zákoníku práce, přičemž právní úprava neobsahuje výslovný zákaz zařazování ustanovení vylučujících nebo omezujících užívání menšinových jazyků mezi uživateli téhož jazyka do interních předpisů, zároveň však nestanoví zákaz zařazování takových ustanovení, o což v tomto ustanovení Charty právě jde.

Pro polštinu i slovenštinu lze proto přijmout závazky plynoucí z odst. 1 písm. c).

Odstavec 2

Specifikuje opatření na podporu hospodářské a sociální činnosti, včetně společenských činností, která mají být přijata na vybraném území, pokud je to v pravomoci orgánů veřejné správy a jsou-li k tomu rozumné možnosti:

Vystavování finančních listin (odst. 2 a):

Zavazuje začlenit do svých finančních a bankovních předpisů ustanovení umožňující užívání regionálních či menšinových jazyků při vystavování finančních listin (platební příkazy, šeky, směnky apod.).

- Veřejný sektor (odst. 2 b):

Ukládá organizovat v oblastech přímo podléhajících jejich správě (ve veřejném sektoru) činnost podporující užívání těchto jazyků.

- Zařízení sociální péče (odst. 2 c):

Stanoví zajistit např. v nemocnicích, domovech pro seniory, ústavech sociální péče apod., možnost péče o klienty v jejich vlastním jazyce.

- Bezpečnostní pokyny (odst. 2 d):

Smluvní strana se zavazuje, že vhodnými prostředky zajistí vydávání bezpečnostních pokynů v regionálních či menšinových jazycích.

- Informace o právech spotřebitelů (odst. 2 e):

Smluvní strana zajistí, aby informace o právech spotřebitelů byly poskytovány i v regionálních či menšinových jazycích.

Aplikace v ČR:

Dle názoru Ministerstva financí nelze realizovat ustanovení odst. 2 a). Pro jeho naplnění by bylo by nutné provést legislativní úpravy, jejichž rozsah a reálnost lze obtížně odhadnout, zejména vzhledem k obecnému termínu „jiné finanční listiny“, který není jasně definován.

Ustanovení odst. 2 e) je částečně naplňováno např. tím, že Ministerstvo průmyslu a obchodu každoročně vydává informační brožuru pro spotřebitele v cizích jazycích, mj. i v polštině. Ministerstvo dále v dubnu 2005 zřídilo Evropské spotřebitelské centrum, které se zabývá přeshraničními otázkami, stížnostmi a spory v oblasti ochrany spotřebitele. I zde je možno získávat informace v polském i slovenském jazyce.

Další ustanovení odst. 2 se významně dotýkají působnosti obcí a krajů. Jejich plnění je do jisté míry na místní úrovni zajišťováno, avšak vzhledem ke komplexnosti požadavků, není doporučováno, aby na sebe ČR tyto závazky vzala.

Článek 14 – Přeshraniční výměny

Článek se vztahuje na zajištění přeshraniční spolupráce se státy, kde je jazyk užíván ve stejné či obdobné formě.

Odstavec 1

Zavazuje smluvní stranu k uplatňování stávajících mezinárodních smluv či sjednávání nových, na podporu styku mezi uživateli téhož jazyka na úrovni kultury, školství, informací, celoživotního vzdělávání apod.

Odstavec 2

Zavazuje smluvní stranu usnadňovat a prosazovat přeshraniční spolupráci ve prospěch regionálních či menšinových jazyků, zejména na místní a regionální úrovni.

Aplikace v ČR:

Plnění článku 14 se v praxi uskutečňuje. Česká republika má sjednány mezinárodní dohody v oblasti kultury se všemi sousedními zeměmi i zeměmi, kde je používán jazyk příslušné národnostní menšiny. Pro polštinu a slovenštinu lze uznat celý článek 14. Závazky v něm obsažené se vtaňují i na menšinové jazyky, které nejsou zahrnuty v části III Charty.

K části IV Charty

Tato část popisuje kontrolní mechanismus plnění Charty. V čl. 15 stanoví povinnost každého smluvního státu podávat periodické zprávy o své politice prováděné podle části II a III Charty. První zpráva má být předložena do jednoho roku od vstupu Charty v platnost, další zprávy potom v tříletých intervalech po první zprávě. Články 16 a 17 stanovují mechanismus projednávání periodických zpráv státu. Zprávu nejprve hodnotí výbor expertů Rady Evropy, jehož členy jsou důvěryhodné osoby nominované členskými státy. Počet členů výboru odpovídá počtu členských států. Výbor vypracuje tzv. hodnotící zprávu, zahrnující konkrétní doporučení pro další postup v implementaci Charty pro daný stát. Stát má možnost reagovat na tuto zprávu svým komentářem. Hodnotící zpráva i komentář jsou dále předloženy Výboru ministrů, který vydá oficiální stanovisko Rady Evropy. Systém implementace Charty a následný monitoring je třeba chápat jako stále probíhající proces, který umožňuje postupně rozvíjet na úrovni politiky státu principy a opatření obsažené v Chartě. Je třeba zdůraznit, že výbor expertů nepůsobí jako kvazisoudní, a nemá tudíž pravomoc zabývat se individuálními stížnostmi ohledně plnění či neplnění závazků plynoucích z Charty. Jeho úkolem je pouze kontrolovat provádění Charty a získávat za tímto účelem informace.

K části V

Poslední část obsahuje závěrečná ustanovení, která se opírají o vzorové závěrečné klauzule pro dohody uzavírané v rámci Rady Evropy. Výhrady ze strany přistupujícího státu mohou být vznášeny pouze k článku 7 odst. 2 až 5. K ostatním ustanovením Charty jsou výhrady nepřípustné.

Charta vstoupí pro Českou republiku v platnost podle čl. 19 odst. 2 první den měsíce následujícího po časovém období tří měsíců od uložení ratifikační listiny u depozitáře Rady Evropy.

3. DOTČENÉ PRÁVNÍ PŘEDPISY A JINÉ DOKUMENTY VE VZTAHU K JEDNOTLIVÝM ČLÁNKŮM CHARTY

Uvedený přehled představuje souhrn právních předpisů a jiných dokumentů, které se vztahují k výkonu národnostně menšinových práv v České republice. Jde o legislativní opatření, která explicitně upravují práva národnostních menšin, nebo s ohledem na předmětnou oblast úpravy, bez specifikace vztahu k národnostním menšinám, umožňují výkon národnostně menšinových práv.

Čl. 7 – Cíle a zásady

- Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů (čl. 6).
- Zákon č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů (čl. 24 a 25).
- Zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (§ 12 odst. 1 a 2, § 13 odst. 1 a 2).
- Zákon č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územně správních celků a o změně ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů (čl. 2).
- Zákon č. 129/2002 Sb., o krajích (krajské zřízení), ve znění pozdějších předpisů (§ 28 odst. 1 až 4; § 35 odst. 2 i); § 78 odst. 2).
- Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).
- Zákon č. 562/2004 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím školského zákona.
- Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů.
- Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů (§ 49 odst. 3).
- Zákon č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o podpoře výzkumu a vývoje), ve znění pozdějších předpisů (§ 7 a 9).
- Zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů (§ 1 odst. 4).
- Nařízení vlády č. 98/2002 Sb., kterým se stanoví podmínky a způsob poskytování dotací ze státního rozpočtu na aktivity příslušníků národnostních menšin a na podporu integrace příslušníků romské komunity, ve znění pozdějších předpisů (§ 1 odst. 1 a 2).
- Kulturní politika České republiky, schválená usnesením vlády ze dne 10. ledna 2001 č. 40, o aktualizaci Strategie účinnější státní podpory kultury (kulturní politiky).

Mezinárodní smlouvy:

- Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin (uveřejněna pod č. 96/1998 Sb.).
- Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolu 3, 5 a 8 (uveřejněna pod č. 209/1992 Sb.).
- Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace (uveřejněna pod č. 95/1974 Sb.).

Čl. 8 - Vzdělávání

- Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), (§ 13 odst. 2, § 14).
- Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů. (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů (§ 49 odst. 3).
- Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů.

- Vyhláška Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy č. 671/2004 Sb., kterou se stanoví podrobnosti o organizaci přijímacího řízení ke vzdělávání ve středních školách (§1 odst. 5).
- Národní program rozvoje vzdělávání v České republice (tzv. Bílá kniha), schválený usnesením vlády ze dne 7. února 2001 č. 113.
- Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky, schválený usnesením vlády ze dne 9. března 2005 č. 271.

Čl. 9 – Soudní orgány

- Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů (čl. 6, čl. 96 odst. 1).
- Zákon č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů (čl. 37 odst. 3 a 4).
- Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (§ 33).
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů (§ 2 odst. 14; § 28 odst. 1; § 151).
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (§ 18; § 141 odst. 2).
- Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů (Příloha - položka 24).
- Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů (§ 36 odst. 1, 2 a § 35 odst. 4).
- Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů (§ 54 odst. 1).
- Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů (§ 58).
- Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád (§ 16 odst. 4 - platný od 1. ledna 2006).
- Zákon č. 309/1999 Sb., o Sbírce zákonů a o Sbírce mezinárodních smluv, ve znění pozdějších předpisů (§ 6).
- Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 245/1999 Sb., kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 197/1996 Sb., kterou se vydává zkušební řád pro advokátní zkoušky a uznávací zkoušky (advokátní zkušební řád (§ 14 odst. 1).

Čl. 10 – Orgány veřejné správy a veřejné služby

- Zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů (§ 123 písm. d).
- Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (§ 5 odst. 3).
- Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů (§ 68 odst. 6).
- Zákon č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů (§ 3 odst. 1 a odst. 2).
- Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů (§ 71 odst. 3).
- Zákon č. 634/1992 Sb., ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů (§ 11).
- Zákon č. 102/2001 Sb., o obecné bezpečnosti výrobků a o změně některých zákonů (zákon o obecné bezpečnosti výrobků), ve znění pozdějších předpisů (§ 3 odst. 1 písm. a).
- Zákon č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád (§ 16 odst. 4 a § 25 odst. 4 - platný od 1. ledna 2006).

- Zákon č. 40/1993 Sb., o nabytí a pozbytí státního občanství České republiky, ve znění pozdějších předpisů (§ 22 odst. 1 písm. b) a odst. 2).
- Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (§ 14 odst. 6; § 57 odst. 1).
- Zákon č. 41/1993 Sb., o ověřování shody opisů nebo kopie s listinou a o ověřování pravosti podpisu okresními a obecními úřady a o vydávání potvrzení orgány obcí a okresními úřady, ve znění pozdějších předpisů (§ 3 odst. 3 písm. c).
- Zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů (§ 15 odst. 4).
- Zákon č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (§ 27 odst. 3).
- Zákon č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (§ 29 odst. 3).
- Zákon č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů; § 3 odst. 1 a 2.
- Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů (§ 18 až 26; § 55 odst. 1 – 5; § 84 odst. 2 t); § 117 odst. 3; § 29 odst. 2).
- Zákon č. 129/2002 Sb., o krajích (krajské zřízení), ve znění pozdějších předpisů (§ 28 odst. 1 až 4; § 35 odst. 2 i); § 78 odst. 2).
- Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů (§ 78 odst. 2).
- Zákon č. 36/1960 Sb., o územním členění státu, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů (§ 123 písm. d).
- Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů (§ 68 odst. 6).
- Zákon č. 13/1993 Sb., celní zákon, ve znění zákona č. 35/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů (§ 1 odst. 5).
- Zákon č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (§ 4 odst. 1).
- Zákon č. 40/2004 Sb., o veřejných zakázkách, ve znění pozdějších předpisů (§ 91 odst. 3).
- Vyhláška Českého úřadu bezpečnosti práce a Českého báňského úřadu č. 324/1990 Sb., o bezpečnosti práce a technických zařízení při stavebních pracích (§ 71 odst. 4; § 73 odst. 1b).
- Vyhláška Českého báňského úřadu č. 174/1992 Sb., o pyrotechnických výrobcích a zacházení s nimi (§ 3 odst. 4).
- Vyhláška Ministerstva dopravy a spojů č. 202/2000 Sb., o náležitostech přihlášky ke zkoušce k prokázání zvláštní způsobilosti k obsluze vysílacích rádiových zařízení, o rozsahu znalostí potřebných pro jednotlivé druhy zvláštní způsobilosti, o způsobu provádění zkoušek, o druzích průkazů způsobilosti a době jejich platnosti (§ 7 odst. 3).
- Vyhláška č. 268/2004 Sb., o náležitostech a přílohách žádosti podle zákona č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu (§ 3 odst. 5).
- Vyhláška č. 269/2004 Sb., o náležitostech a přílohách žádosti podle zákona č. 189/2004 Sb., o kolektivním investování (§ 3 odst. 5).

Čl. 11 – Hromadné sdělovací prostředky

- Zákon č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů (§ 31 odst. 4, § 17 písm. g).
- Zákon č. 483/1991 Sb., o České televizi, ve znění pozdějších předpisů (§ 2 písm. c) a d).
- Zákon č. 484/1991 Sb., o Českém rozhlasu, ve znění pozdějších předpisů (§ 2 odst. 2 písm. c) a d).

- Zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon), ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 273/1993 Sb., o některých podmínkách výroby, šíření a archivování audiovizuálních děl, o změně a doplnění některých zákonů a některých dalších předpisů, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 241/1992 Sb., o Státním fondu České republiky pro podporu a rozvoj české kinematografie, ve znění pozdějších předpisů (§ 9 odst. 1 písm. f).
- Nařízení vlády č. 98/2002 Sb., kterým se stanoví podmínky a způsob poskytování dotací ze státního rozpočtu na aktivity příslušníků národnostních menšin a na podporu integrace příslušníků romské komunity, ve znění pozdějších předpisů.

Čl. 12 – Kulturní činnost a kulturní zařízení

- Zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů.
- Zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 273/1993 Sb., o některých podmínkách výroby, šíření a archivování audiovizuálních děl, o změně a doplnění některých zákonů a některých dalších předpisů, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 37/1995, o neperiodických publikacích, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 84/1990 Sb., o právu shromažďovacím, ve znění pozdějších předpisů.
- Nařízení vlády č. 98/2002 Sb., kterým se stanoví podmínky a způsob poskytování dotací ze státního rozpočtu na aktivity příslušníků národnostních menšin a na podporu integrace příslušníků romské komunity, ve znění pozdějších předpisů.
- Kulturní politika České republiky, schválená usnesením vlády ze dne 10. ledna 2001 č. 40, o aktualizaci Strategie účinnější státní podpory kultury (kulturní politiky).

Čl. 13 – Hospodářský a společenský život

- Zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů (§ 1 odst. 4).
- Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů (§ 4 odst. 2, § 61 odst. 5).
- Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů (§ 11).
- Zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů.
- Vyhláška ministerstva práce a sociálních věcí č. 182/1991 Sb., kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení a zákon České národní rady o působnosti orgánů České republiky v sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů.

Čl. 14 – Přeshraniční výměny

- Smlouva mezi Českou a Slovenskou Federativní Republikou a Polskou republikou o dobrém sousedství, solidaritě a přátelské spolupráci (uveřejněna pod č. 416/1992 Sb., o podepsání Smlouvy mezi Českou a Slovenskou Federativní Republikou a Polskou republikou o dobrém sousedství, solidaritě a přátelské spolupráci), čl. 8 odst. 1 až 4.
- Smlouva mezi Českou a Slovenskou Federativní Republikou a Spolkovou republikou Německo o dobrém sousedství a přátelské spolupráci (uveřejněna pod č. 521/1992 Sb., o podepsání Smlouvy mezi Českou a Slovenskou Federativní republikou a Spolkovou republikou Německo o dobrém sousedství a přátelské spolupráci). Smlouva věnuje pozornost postavení menšin v článku 20 odst. 1 až 5 a článku 21 odst. 1 až 3).
- Smlouva mezi Českou republikou a Slovenskou republikou o dobrém sousedství, přátelských vztazích a spolupráci (uveřejněna pod č. 235/1993 Sb., o podepsání Smlouvy mezi Českou republikou a Slovenskou republikou o dobrém sousedství, přátelských vztazích

a spolupráci). V článku 8 garantují oba státy právní ochranu a podporu nově konstituovaných národnostních menšin – slovenské menšiny v České republice a české menšiny na Slovensku, rozvoj v oblasti vzdělávací, kulturních aktivit, spolkové činnosti apod.

- Česko-německá deklarace o vzájemných vztazích a jejich budoucím rozvoji (1997).

Mezivládní dohody v oblasti kultury, školství, informací, odborného školství a celoživotního vzdělávání:

- Dohoda mezi vládou České republiky a vládou Polské republiky o spolupráci v oblasti kultury, školství a vědy (2004).

Mezivládní dohody o přeshraniční spolupráci:

- Dohoda mezi vládou České republiky a vládou Polské republiky o přeshraniční spolupráci (1994).
- Prohlášení o přeshraniční spolupráci Česká republika/Svobodný stát Sasko (1992).
- Dohoda mezi vládami ČR a Slovenska o přeshraniční spolupráci (2000).